

απομαγνητοφώνηση της συζήτησης
που έγινε στο τριήμερο της ουτοπίας το 97

μετά από παρουσίαση της ομάδας εργασίας για τα μμε
της μπροσούρας
« ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΜΕΤΑΔΟΣΗΣ ΕΝΤΟΛΩΝ »

- κομμάτι της εισήγησης για το internet -

μήτσος : Εγώ έχω ένα από τα δύο κομμάτια το οποίο δεν ετοιμάστηκε, δεν είναι τυχαίο αυτό, είχαμε πει να μιλήσουμε για το internet. Όχι γενικά παίζει κι αυτό κλπ κλπ. Είχανε παίξει και δύο συζητήσεις σχετικά με αυτό στη συνέλευση του σταθμού, όπου μπήκανε διάφοροι προβληματισμοί. Μπαίνουμε, δεν μπαίνουμε, συνεργαζόμαστε, στέλνουμε ξέρω γω... υπάρχει ένας κόμβος, στέλνουμε σελίδα ή δε στέλνουμε, τί θα γίνει; Είναι ένα μέσο μέσα από το οποίο παίζουμε ή είναι ένα μέσο μέσα από την ίδια του τη φύση αλλοτριωμένο και αλλοτριωτικό, οπότε δεν πρέπει να έχουμε καμία σχέση; Προσπαθήσαμε μια προσέγγιση. Είναι σε πολύ μικρό βαθμό συλλογική δουλειά, κατά κύριο λόγο δε ζυμώθηκε έξω από δύο παιδιά μέσα στην ομάδα, εμένα και το θοδωρή. Ανακοινώθηκε απλώς και είπαμε θα δοκιμαστεί να παρουσιαστεί. Έτσι το παρουσιάζω και γι αυτό κυνηγάτε εμένα και το θοδωρή, όχι τους υπόλοιπους. Μια λογική για την πληροφορία καταρχήν, και την έκταση της πληροφορίας. Η πληροφορία πάντα ήταν ένα κομμάτι της παραγωγικής διαδικασίας. Παραγωγική διαδικασία ήταν και η ροή πληροφοριών. Και όσο η παραγωγική διαδικασία, η τεχνολογία δηλαδή, ο τεχνικός λόγος ενός συστήματος εξελισσόταν, τόσο και ο ρόλος της πληροφορίας, ο ρόλος ενός τρόπου νεκρής εργασίας, γινόταν όλο και περισσότερο σημαντικός. Αυτή η έκρηξη πληροφορίας, σε μια πρόχειρη συζήτηση που κάναμε, είδαμε τρία σημεία γιατί συμβαίνει. Πρώτο σημείο πάνω στην έκρηξη της πληροφορίας, τον πολλαπλασιασμό των πληροφοριών που ρέουν. Η βιομηχανία της πληροφορίας χαρακτηρίζεται σαν δεύτερη βιομηχανία στον κόσμο αυτή τη στιγμή. Ο ένας λοιπόν από αυτούς τους λόγους, είναι ότι είναι ένα σύστημα που παράγει ολοένα και περισσότερα πράγματα τα οποία πρέπει να τα επενδύσει -όπως ήδη εξηγήσαμε- με αξίες που τα ίδια πράγματα αυτά καθεαυτά σαν αξίες χρήσης δεν έχουν, οπότε ένας ολόκληρος φανταστικός κόσμος πρέπει να δημιουργηθεί για να επενδύσει με αξίες στα εμπορεύματα και να μπορέσουν αυτά να καταναλωθούν. Αυτός είναι ένας από τους βασικούς λόγους της έκρηξης της βιομηχανίας της πληροφορίας. Ένας δεύτερος κεντρικός λόγος, είναι ότι -σαν απάντηση των αφεντικών στην έκρηξη των εργατικών αγώνων- με την έκρηξη της πληροφορίας, το φορντικό εργοστάσιο ήταν και μία ροή πληροφορίας. Υπήρχε ένα διευθυντικό κέντρο το οποίο ήταν αυτό που τροποποιούσε την εντολή, δημιουργούσε την εντολή και την κατέβαζε μέσα από το

μηχανισμό στην αλυσίδα και παράλληλα έπαιρνε τα προβλήματα της αλυσίδας, τα επεξεργαζότανε, αναζητούσε τις ανάγκες της παραγωγής και τροποποιούσε με αυτό την παραγωγική του διαδικασία. Αυτό το εργοστάσιο αντιμετώπιζε μια σειρά από προβλήματα, που βγήκαν από το ότι όλοι οι εργαζόμενοι, έστω και καταμερισμένοι, ήταν μαζί και άρχιζαν πια μια σειρά από αντιστάσεις να δημιουργούνται. Η έκρηξη της πληροφορίας κατάφερε να συντονίσει τα διάφορα ξεχωριστά κομμάτια της παραγωγής, χωρίς να υπάρχει ανάγκη οι εργαζόμενοι να είναι ο ένας δίπλα στον άλλο. Μπορούσε ο ένας να είναι στην κίνα, ο άλλος να είναι στην αγγλία ή κάπου αλλού και να συντονίζονται διαφορετικές δουλειες, χωρίς ο ένας να έχει καν δίπλα του τον άλλο, μέσω της πληροφορικής έκρηξης; από τη μία, και της ρομποτικής από την άλλη. Μηχανήματα, νεκρή εργασία που χρειάζεται ελάχιστα την παρέμβαση των ανθρώπων για να υπάρξει. Ένας τρίτος λόγος, είναι ο διαρκώς αυξανόμενος βαθμός διεθνοποίησης του κεφαλαίου, που ήθελε να καθορίζει την προσφορά και τη ζήτηση σε όλο τον κόσμο, να συντονίζει την πιο μακρινή προσφορά εργατικής δύναμης ή την παραμικρή ζήτηση στην άλλη άκρη της γης. Ένας άλλος βασικός λόγος της πληροφοριακής έκρηξης. Αυτή η πληροφοριακή έκρηξη για να εξυπηρετηθεί, δημιουργούνται τα ποτάμια πληροφορίας. Ένας εκφραστής των ποταμιών της πληροφορίας κεντρικός, είναι το ιντερνέτ. Υπάρχουν κι άλλα βέβαια δίκτυα που δεν είναι μέσα στο internet. Υπάρχουν δηλαδή δίκτυα εταιρειών που λειτουργούν ξεχωριστά από αυτό το δίκτυο. Αλλά μάλλον αυτή τη στιγμή μιλάμε για το μεγαλύτερο ποτάμι πληροφορίας που υπάρχει. Αυτά λοιπόν περί δημιουργίας του συγκεκριμένου πράγματος. Από εκεί και μετά, στην κριτική που κάναμε μέχρι στιγμής, επιγραμματικά να θυμίσω ορισμένα ζητήματα. Το ένα είναι ότι και το μέσον είναι το μήνυμα. Δηλαδή, είπαμε ότι σου φτιάχνει μια συγκεκριμένη αντίληψη για τον κόσμο. Σε μαθαίνει να μαθαίνεις κατά κάποιον τρόπο. Είσαι μόνος σου απέναντι σε μια οθόνη, με κυρίαρχη άσθηση την όραση, δίπλα σου δεν υπάρχει κανείς, επικοινωνείς χωρίς να υπάρχει μυρωδιά, χωρίς να υπάρχει άγγιγμα, χωρίς να υπάρχει κοίταγμα, χωρίς να υπάρχει τίποτα το διαισθητικό μέσα σε αυτόν τον τρόπο επικοινωνίας με τον άλλο, χωρίς να υπάρχει τίποτα έξω από αυτό που βρισκόμαστε μπροστά σου. Είπαμε ότι τα προηγούμενα μέσα, εκφράζον, αναπαράγον και φρουρούν το υπάρχον. Αντίστοιχα και στο internet αυτό που θα εκφραστεί και αυτό που εκφράζεται, είναι ο κεντρικός τύπος ανθρώπου. Δηλαδή τα ενδιαφέροντα του ανθρώπου, που καθημερινά κατασκευάζεται από όλη την κοινωνική μηχανή, θα εκφραστούν από εκεί μέσα. Από την τσόντα δηλαδή μέχρι το ηλίθιο χόμπι, μέχρι μια σειρά από πράγματα που δεν έχουν σε τίποτα να κάνουν με τον άνθρωπο, τις ανάγκες του, τη δημιουργικότητά του, με τη διάθεση να συγκρουστεί με ότι τον πνίγει. Όλα αυτά τα πράγματα εκφράζονται μέσα από εκεί και προφανώς εκφράζεται και όλο το μεγάλο κεφάλαιο. Δηλαδή, για να συντηρηθεί ένας κόμβος εκεί, δεν είναι αστεία ιστορία. Αυτό που εκφράζεται, αυτό που συναντάς εκεί πέρα διαρκώς, είναι αυτό που έχουν να πληρώσουν. Και έχουν να πληρώσουν, γιατί ακριβώς πληρώνονται από αυτή τη λειτουργία. Δηλαδή κέρδος της εξουσίας ή κέρδος δύναμης ο λόγος ύπαρξης. Ένα άλλο ζήτημα που επισημόναμε σαν πρόβλημα και το καταλαβαίνουμε και από μεταξύ μας, επειδή υπάρχουν και άνθρωποι από άλλες πόλεις εδώ. Εντάξει, υπάρχουν πεντακόσια χιλιόμετρα απόσταση από την αθήνα, αλλά δεν ξέρει ο ένας τί κάνει ο άλλος. Είναι πολύ δύσκολο, μπορεί να σου... από το ένα ταμπλώ είναι άλλο ταμπλώ... αλλά αν δεν έχεις δει τον άλλο στην κίνηση του, δεν μπορείς εύκολα να πεις αυτός είναι αυτός, άρα συνεργάζομαι. Με λίγα λόγια, το ότι ο άλλος μπορεί να σου εμφανίζεται από εκεί μέσα με τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά από ότι είναι. Όλα αυτά ισχύουν. Παρόλαυτά, υπάρχει ένας χώρος που θα μπορούσαμε να

πούμε ότι είναι ένα μέσο που πιθανό να μπορεί να χρησιμοποιηθεί. Να ξαναθυμίσω όμως ένα πράγμα που θα αναλυθεί και παρακάτω. Ότι δεν μας μάρανε η έλλειψη μέσου. Δηλαδή το πρόβλημα που έχουμε, αν έχουμε, αν υπάρχουν σαν ανατρεπτικό κίνημα, δεν είναι η έλλειψη μέσου, είναι η έλλειψη ερμηνειών, συνθέσεων, κοινωνικοποίησης των ερμηνειών μας, καθημερινής δράσης κλπ κλπ.

- η κουβέντα που ακολούθησε -

γιώργος : (διαβάζει ένα κομμάτι από το «φρουρώντας το υπάρχον») «Στο πλαίσιο του ρόλου των μμε, ως φρουρών του «ύπνου» των κοινωνιών, συγκαταλέγεται και η εξασφάλιση της μη ύπαρξης κριτικής σκέψης, από την πλευρά του «mediοκρατούμενου» πλήθους, ή οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε κάποια μορφή αμφισβήτησης ή και αντίδρασης στο υπάρχον. Ο εξερχόμενος πολτός από τις τηλεοπτικές οθόνες, προϊόν ομογενοποίησης εντελώς διαφορετικών πληροφοριών με εντελώς διαφορετικές σημασίες και νοήματα (από την πιο ασήμαντη αηδία, έως ένα ουσιαστικό κοινωνικό γεγονός) καθώς και η συντελούμενη υπερπληροφόρηση οδηγεί στην πλήρη παθητικοποίηση, κάνοντας ανέφικτη κάθε μορφής αντίδραση από τον δέκτη των μηνυμάτων».

Εδώ παρουσιάζεται μια πολύ μαύρη εικόνα των μμε. Είναι χαρακτηριστική αυτή η φράση της ανάλυσης που έχετε κάνει, και με βάση το γεγονός ότι εδώ υπάρχει ένα πανό που λει «τα φέρετρα της καθημερινότητάς μας, ότι επικοινωνείται είναι εντολές», θα θελα να κάνω την εξής παρατήρηση. Λείπει εντελώς από αυτήν την ανάλυση η ταξική πάλη, λείπουν οι κοινωνικοί αγώνες. Δηλαδή, αν πραγματικά τα μμε έχουν καταφέρει να μας οδηγήσουν σε τέτοιο βαθμό παθητικοποίησης, αν έχουν καταφέρει πράγματι να κάνουν ανέφικτη κάθε μορφή αντίδρασης απέναντι στο υπάρχον, που στο καλό υπάρχει ελπίδα δηλαδή, ε; Αν υπερβάλλω ας γίνει κάποια διευκρίνιση

αλεξάνδρα : (διαβάζει κομμάτι από τη μπροσούρα) «Ο άνθρωπος βέβαια δεν γεννήθηκε ένα άβουλο πλάσμα και ένας παθητικός δέκτης, τα τεχνάσματα του μέσου προσπαθούν να τον φτιάξουν έτσι. Ο πολίτης αυτής της ιεραρχημένης κοινωνίας από τα γεννοφάσκια του είναι γεμάτος με ένστικτα της ζωής, όπως του έρωτα και της ελευθερίας και ανάγκες που πρέπει να καλύψει, όπως της επικοινωνίας, του παιχνιδιού, της δράσης της κοινότητας κλπ. Αυτά τα ένστικτα και αυτές τις ανάγκες έρχονται τα μμε για να μεσολαβήσουν, διαστρεβλώνοντάς τες, μιας και σχεδόν πουθενά μέσα στην κοινωνική πραγματικότητα, όπως είναι δομημένη, δεν μπορεί να επιτευχθεί η ελεύθερη ικανοποίησή τους».

μήτσος : Να κάνω κι εγώ μια προσθήκη. Δεν γίνεται να καταργήσεις το υποκείμενο, δεν είπαμε κάτι τέτοιο, αν και οι δράσεις πολλών μηχανισμών αυτής της κοινωνίας, είτε η αυτόματη δράση τους, είτε η ιδεολογισμένη χρήση τους από την πλευρά των αφεντικών, είναι αυτή. Το υποκείμενο δεν μπορεί να καταργηθεί μέσα στην ιστορία, το υποκείμενο θα εκφραστεί και θα βρει τους τρόπους και τους βρίσκει στις μέρες μας με αυτό που αναφέρεις εσύ σαν ταξική πάλη, το οποίο θα θελα κι εγώ με τη σειρά μου - επειδή είναι μια τεράστια κουβέντα - να ρωτήσω. Τί εννοείς; Ποιον ορισμό του ταξικού, του προλετάριου δίνεις; Χρησιμοποιείς αυτό που είπαμε, ότι η

κοινωνική πραγματικότητα είναι μια συγκεκριμένη κατασκευή μιας σειράς πραγμάτων και προφανώς η εξαφάνιση του υποκειμένου δεν μπορεί να γίνει μέσα από αυτά. Το υποκείμενο υπάρχει και συγκροτούμενο ατομικά και συλλογικά προσπαθεί να πραγματοποιήσει την χειραφέτησή του. Γενικόλογος ήμουν και εξακολουθεί να εκκρεμεί, πιστεύω ότι έχω καταλάβει τί εννοείς, αλλά η χρήση του ταξικού πιστεύω σε τέτοια περιβάλλοντα θέλει μια διευκρίνιση.

παναγιώτης : Εγώ αισθάνομαι ότι 15 χρόνια που ασχολούμαι με αυτό που λέμε εναλλακτική πληροφόρηση ή αντιπληροφόρηση, όπως θέλετε, σύμφωνα με τη δική σας ανάλυση πήγανε χαμένα. Δηλαδή σκέφτομαι τώρα, ότι αν ακολουθήσω τις οδηγίες της εισήγησης, θα πρέπει όλα αυτά τα χρόνια που αγωνιστήκαμε μαζί με άλλους και άλλες συντρόφισσες στα έντυπα του χώρου, του άλλου τύπου ας πούμε, να τα θεωρήσω ότι ήταν χαμένα, και τέλοσπάντων να κάνω τη σκληρή αυτοκριτική μου ή αλλιώς να αποχωρήσω από το κίνημα, γιατί αλλιώς δεν έχω λόγο ύπαρξης. Λοιπόν εγώ θέλω να σας πω κάποια πράγματα ξεκινώντας από τις εμπειρίες που έχω σ' αυτό που λέμε μέντια αλλά και όσον αφορά μια πρόχειρη κριτική σ αυτά που είπατε. Πρώτα από όλα τα μέντια είναι πολλών ειδών και θα έλεγα και διαφορετικών μεταξύ τους μορφών. Δηλαδή ας πούμε ο έντυπος λόγος, η εφημερίδα ή το περιοδικό ή σε κάποια περίπτωση και τα βιβλία -η τυπογραφία δηλαδή- είναι πολύ διαφορετική από την τηλεόραση, από το ραδιόφωνο ή από τον τηλεγράφο ή από τα περισσότερα που κουβαλάν μηνύματα. Εγώ προσωπικά ασχολήθηκα με το πρώτο δηλαδή αυτό που λέμε έντυπο το γραπτό λόγο, τις γραμμές δηλαδή και μάλιστα θυμάμαι όταν πρωτοξεκίνησα να ασχολούμαι με αυτά τα πράγματα, το δικό μας σύνθημα ήταν ότι εφόσον θέλουμε να πούμε κάποια πράγματα στον κόσμο, θέλουμε να εκφράσουμε κάποιες απόψεις, θέλουμε να κάνουμε μια κριτική στο υπάρχον, θα πρέπει όχι μόνο να βρούμε ένα μέσο το οποίο θα ναι πιο κοντά στην ιδιοσυγκρασία μας και στην ψυχολογία μας αλλά που θα μπορούμε κιόλας να το κάνουμε μόνοι μας. Δηλαδή εμείς υιοθετώντας κατά κάποιο τρόπο την λογική των κινημάτων του 60, λέγαμε ότι όχι μόνο θα πρέπει να βγάξουμε κάποια πράγματα προς τα έξω, αλλά θα πρέπει να τα βγάξουμε και όσο γίνεται αυτοδύναμα. Δηλαδή, να το πω έτσι παραδειγματικά, εγώ έμαθα τυπογραφία από όλη αυτή την ιστορία. Δηλαδή έμαθα τις γραφικές τέχνες μέσα από την ανάγκη να σπάσω αυτό που είπατε κι εσείς σε ένα βαθμό μεσολάβηση. Αυτό ήταν το ένα μέρος. Το άλλο μέρος ήταν ότι είδαμε μέσα από όλα αυτά, τα έντυπα και τις καταστάσεις που κάναμε όσον αφορά την πληροφόρηση, τις δυσκολίες αλλά και την ομορφιά που έχουν αυτά τα πράγματα. Δηλαδή εγώ με τίποτα δεν πρόκειται να πετάξω από τη ζωή μου τα χρόνια που πέρασα και που περνάω ακόμα -γιατί συνεχίζω να βγάζω κάποια πράγματα- που προσπαθώντας να πληροφορηθούμε κάποιους άλλους, ταυτόχρονα πληροφορούσαμε και τους εαυτούς μας, συναντηθήκαμε με ανθρώπους, δουλέψαμε μαζί συλλογικά, συζητήσαμε, προσπαθήσαμε τέλος πάντων να δώσουμε κάποια πράγματα. Έτσι όταν ακούω κάποιους να λένε ότι όλα αυτά τα καθορίζει ο πολιτισμός... εγώ ποτέ δεν πίστεψα ότι η τυπογραφική μηχανή είναι ένα εργαλείο που το φτιάξαν οι εργάτες, αλλά ξέρω ότι ο προυντον που ήταν ο πρώτος που έβαλε το ζήτημα της αναρχίας, ήταν τυπογράφος παραδείγματος χάριν. Ούτε ξεχνώ ότι οι σύντροφοι τους οποίους θεωρώ εγώ, δηλαδή οι αναρχικοί, είχανε μια μακρά παράδοση και τη διατηρούν ακόμα με την τυπογραφία. Είτε σαν τυπογράφοι, είτε σαν διορθωτές, είτε οτιδήποτε άλλο. Εάν πετάξουμε εντελώς τις τυπογραφικές μηχανές σαν προϊόντα του καπιταλισμού, μπορούμε να το κάνουμε. Θα ήθελα να μου πουν όμως κάποιοι αν μ' αυτό τον τρόπο δεν πετάμε και αυτό που είπατε στην εισήγηση, την ομορφιά της

ανάγνωσης, την ομορφιά δηλαδή της επαναφοράς, της υποσημείωσης, της γραφής στο περιθώριο, του μουτζουρώματος, του σκισίματος ή να το βάλεις κάτω από το μαξιλάρι σου και να το κοιτάς και δεν ξέρω τί άλλο μπορείς να το κάνεις. Θέλω να πω με λίγα λόγια πάνω σε αυτό το ζήτημα, ότι το να πιστεύουμε ότι υπάρχει ένας μεγάλος αδελφός ο οποίος ορίζει τα πάντα, θα μας έφτανε σε ένα σημείο, σε ένα πρωτόγονο λουδιτισμό. Δηλαδή να σπάμε τα μηχανήματα, να γυρίζουμε πίσω, εκτός κι αν γίνει επανάσταση δεν ξέρω. Κι έτσι αρνούμαστε και το ρόλο το δικό μας. Δηλαδή, εγώ δεν μπορώ να καταλάβω εσείς γιατί κάνετε ραδιόφωνο εν κατακλείδι. Αν θεωρείτε δηλαδή ότι ο πομπός είναι κάτι που το έχουν καθορίσει οι καπιταλιστές, δεν καταλαβαίνω γιατί εσείς τον έχετε και δεν τον κλείνετε. Δεν διάβασα την εισήγηση, προσπαθώ να καταλάβω, γιατί εσείς όπως μιλάγατε... αυτόν τον προφορικοποιημένο λόγο... δεν κατάλαβα αυτήν την έννοια τέλοσπαντων. Εννοούσατε μάλλον τον προφορικό λόγο που προσπαθεί να αποδώσει κάποιες έννοιες. Εγώ κατάλαβα εντυπωσιακές αντιφάσεις. Δε θέλω να το πω έτσι ωμά αυτή τη στιγμή. Δηλαδή από τη μία λέγατε ότι τα μέσα είναι άχρηστα, από την άλλη λέγατε ότι κάποια τα χρησιμοποιούμε. Από τη μία λέγατε ότι εμείς δεν τα χρειαζόμαστε γιατί είναι προϊόντα του καπιταλισμού, κι από την άλλη λέγατε ότι μπορούμε να χρησιμεύσουν και ενάντια στον καπιταλισμό. Εγώ δεν τα καταλαβαίνω αυτά τα πράγματα. Το μήνυμα σαφώς είναι και το μέσο. Αλλά κάποια στιγμή πρέπει να καταλάβουμε -αν δεν θέλουμε να αυτοκαταργηθούμε και να περιμένουμε τη μεγάλη έφοδο στα χειμερινά ανάκτορα- τί κάνουμε τότε; Δεν καταλαβαίνω, θα πετάξουμε όλες τις εμπειρίες μας, θα πετάξουμε όλα αυτά τα πράγματα που κάνουμε τόσα χρόνια; Να βρούμε άλλους τρόπους. Δηλαδή αν κάποιος μου πει να τυπώνουμε διαφορετικά, να το συζητήσουμε. Αν κάποιος μου πει να έχουμε διαφορετικούς πομπούς, να το συζητήσουμε. Πιστεύω ότι κι εσείς κάποια στιγμή να κάνετε μια κριτική στα κυρίαρχα μέσα, δηλαδή στην τηλεόραση παραδείγματος χάριν ή στην εφημερίδα ΤΑ ΝΕΑ ή στο ραδιόφωνο ΑΝΤ1, ΦΛΑΣ 961, εκεί πέρα τα βάζετε όλα μέσα και αρχίζετε να λετε ότι όλα πρέπει να καταστραφούν, πρέπει να διαλυθούν. Εμείς δεν παίζουμε κανένα ρόλο. Και τελικά βγαίνει εδωπέρα, ότι υπάρχει μια τεράστια μπότα, η οποία μας πατάει και δεν ξέρω πραγματικά εμείς τί ρόλο θέλουμε να παίζουμε σε αυτό. Αν τώρα βεβαίως μήτσο εσύ ανοίξεις και μου πεις ότι δεν έχεις διαβάσει εκείνο το σημείο κτλ,

...
δεν θέλω να κάνω τον ξύπνιο και το μάγκα αλλά πραγματικά με έκπληξη άκουσα κάποια πράγματα να λέγονται από ανθρώπους οι οποίοι υποτίθεται αγωνίζονται για την αντιπληροφόρηση.

...
Εγώ καταλαβαίνω ότι κάποια στιγμή το κίνημα, αυτό που λέμε το δικό μας το κίνημα τέλοσπάντων, είχε κάποια σχέση με τα μμ. Με τα κυρίαρχα να το πω έτσι, αν και δε μ' αρέσει αυτός ο όρος, αλλά για να γινόμαστε κατανοητοί. Δηλαδή αναγκάζονταν αν έχουμε κάποιον απεργό πείνας στη φυλακή, να πάμε στο ραδιόφωνο -δεν ξέρω ποιο είναι στη Θεσσαλονίκη το πιο ισχυρό ή στη Αθήνα το αντίστοιχο ή στην εφημερίδα ελευθεροτυπία κατά προτίμηση- και να βάλουμε ασ πούμε ότι ο σύντροφος πεθαίνει από απεργία πείνας και λοιπά. Και κατάλαβα μετά, ότι έγινε μια ολοκληρωτή κριτική σε αυτό. Ότι αλλοτριωνόμαστε, χάνουμε τις δυνατότητες μας. Να γίνει μια συζήτηση πάνω σε αυτό, το καταλαβαίνω. Οπότε να πει κι ο καθένας τις εμπειρίες του. Να πούμε δηλαδή εμείς που ζήσαμε τέτοιες καταστάσεις, που συμμετείχαμε σε επιτροπές συμπαραστάσης, που μπήκαμε σε σταθμούς να κάνουμε κατάληψη για να πούμε τα δικά μας, να το πούμε αυτό. Ή μετά να πείτε εσείς πιο συγκεκριμένα, γιατί δε φτάνει να είναι γενικόλογα ξέρω

γα, ότι εμείς ορίζουμε ότι είναι επαναστατικό αυτό το οποίο κάνουμε και εφόσον το κάνουμε έτσι το ραδιόφωνό μας είναι επαναστατικό. Να μας πείτε δηλαδή ποιες σχέσεις δημιουργήθηκαν μέσα σε αυτό το ραδιόφωνο, το οποίο εσείς θεωρείτε ότι ναι μεν σε μέσο έχει παραχθεί από τον καπιταλισμό, αλλά εσείς δεν ξέρω το εκτρέψατε, το οικειοποιηθήκατε, δεν ξέρω τί άλλο κάνατε. Να σας πούμε εμείς που βγάζουμε τα έντυπα τόσα χρόνια, τί λούκια ή τι ομορφιές ζει κανείς μέσα από τα έντυπα, από τον έντυπο λόγο κλπ. Έτσι το καταλαβαίνω, να γίνει μια συζήτηση, που θα ναι και πιο συγκεκριμένη. Δηλαδή θα πούμε εμπειρίες, θα πούμε πράγματα. Αλλά εσείς έχετε ένα γενικό λόγο ο οποίος είναι αφοριστικός, δηλαδή τα μέσα είναι αυτό το πράγμα και τελείωσε και ζητάτε μετά από μας να πούμε άποψη πάνω σε αυτό.

...
...
άλκης : Εγώ λέω, ότι μπορεί να μην ήμασταν κι εμείς κατανοητοί, μπορεί κι εσύ να μην κατάλαβες, μπορεί να συμβαίνουν και τα δύο, ωραία; Εμείς βάλουμε σε αυτό το πράγμα πρώτον ένα ζήτημα, αυτό της διαχωρισμένης δράσης. Δηλαδή αυτό που είπαμε, ήταν ότι δεν μπορούμε να καταλάβουμε πως κάποιος μπορεί να είναι «αντιπληροφορητής» και να είναι μόνο αυτό. Δεν μπορώ να καταλάβω δηλαδή πως κάποιος θεωρεί τον εαυτό του – δεν αναφέρομαι σε σένα, ε - ότι λειτουργεί σε μια κατεύθυνση κλπ κλπ, και το μόνο που κάνει είναι να γράφει εφημερίδα. Αν ο ίδιος δεν κατεβαίνει στο δρόμο, αν ο ίδιος δεν δημιουργεί γεγονότα αντίστοιχα γι αυτά που μιλάει. Νομίζω ότι ο όρος διαχωρισμένη δράση είναι καθαρός. Αυτό ήταν το ένα ζήτημα. Δεν είπαμε δηλαδή σε καμία περίπτωση γενικά να κάψουμε τα μέσα. Το είπες και μόνος σου, χρησιμοποιούμε ραδιόφωνο. Πιστεύουμε πως κάποια μέσα είναι επαναικειοποιήσιμα, κάποια δεν είναι. Εγώ προσωπικά, θεωρώ ότι ο γραπτός λόγος είναι επαναικειοποιήσιμος από μας, και εύκολα επαναικειοποιήσιμος. Το ραδιόφωνο πιο δύσκολα. Προσωπική μου άποψη είναι ότι η τηλεόραση, η χρήση του συντακτικού της εικόνας με αυτόν τον τρόπο, δεν είναι. Είναι μια κουβέντα τέλοσπαντων, που μπορούμε να την κάνουμε και να συμφωνήσουμε ή να μη συμφωνήσουμε. Αυτό που είπαμε πάντως, ήταν περί διαχωρισμένης δράσης. Ένα αυτό. Ένα άλλο για την αυτοκριτική. Όταν λέμε για αυτοκριτική, δεν είπαμε να κάνουν αυτοκριτική όλοι όσοι χρησιμοποίησαν τα μέσα. Το είπα και πριν, θεωρούμε κάποια μέσα επαναικειοποιήσιμα. Θεωρούμε ζήτημα αυτοκριτικής την υπαναχώρηση από διακηρυγμένη θέση. Και διακηρυγμένη θέση για μας είναι καμία σχέση με τους θεσμούς της κυριαρχίας. Από κει και πέρα, θεωρώντας τα μέσα μαζικής ενημέρωσης -τα κυρίαρχα- ως ένα τέτοιο θεσμό, για μας είναι ασύμβατο να τα χρησιμοποιείς. Μπορεί καμιά φορά να ζοριστείς τέλοσπάντων από τις συνέπειες και το κόστος αυτών που κάνεις ή από τη λάθος εκτίμηση σου τέλοσπάντων, και να οδηγηθείς σε αυτό που είπα εγώ συνεργασία με τα μμ. Αυτό θεωρώ ότι κάνει ζημιά και εκεί πρέπει να είσαι αυτοκριτικός. Δεν αναφέρθηκα τώρα σε όσους έχουν βγάλει ένα έντυπο, ότι πρέπει να είναι αυτοκριτικοί. Νομίζω ότι τώρα έγινα κατανοητός.

μάνος : Θέλω να πω δυο πράγματα. Ένα σε σχέση με το ότι το μέσο είναι το μήνυμα. Ότι αυτό που ξεκινήσαμε στην αρχή, αυτό που θέλαμε να πούμε, ήταν ότι διαφωνούσαμε με την άποψη του McLuhan, που μας έλεγε ότι το μέσο είναι το μήνυμα και ότι το μέσο είναι αυτό που καθορίζει τα πάντα, και ότι τα μέσα είναι αυτά που γενούν καινούριους πολιτισμούς, και ότι είναι κάποια πράγματα που έτσι συνέβησαν σαν μια φυσική εξέλιξη ίσως κλπ. Ταυτόχρονα, στο ίδιο σκεπτικό, είπαμε

ξεκάθαρα, ότι τα μέσα είναι οι εκφραστές του υπάρχοντος. Εκφραστές, αναπαραγωγοί και φρουροί του υπάρχοντος. Ότι δηλαδή τα μέσα δεν είναι μόνο όπλα στα χέρια των αφεντικών. Δεν είναι τα αφεντικά αυτά που πάνω σε μια σκακιέρα σχεδιάζουν τα πάντα. Πέρα από αυτό -το οποίο συμβαίνει- εκφράζουν αυτό που πραγματικά υπάρχει. Εδώπέρα, με έναν τρόπο, μπαίνει αυτό το ταξικό, το οποίο εκφράζει την ήττα της «ταξικής» πάλης, που είναι γεγονός πια. Δηλαδή αυτή τη στιγμή δεν μπορείς να μιλήσεις για δυνατότητα ταξικής πάλης μέσα στα μέσα, μπορείς να δηλώσεις ότι εκφράζεται η ταξική πάλη μέσα στα μέσα. Και πώς εκφράζεται; Τα μέσα ανήκουν στα αφεντικά. Σε σχέση με αυτό έγινε μια συνολική κριτική. Στη συνέχεια είπαμε, ότι δεν είναι το μέσο το μήνυμα, άλλα και το μέσο εμπεριέχει αυτά που συμβαίνουν, αυτά που υπάρχουν κοινωνικά. Και την ταξική πάλη την εμπεριέχει μέσα το μέσο, αλλά τί να κάνουμε, αυτή τη στιγμή τα μέσα ανήκουν όλα στα αφεντικά. Στη συνέχεια, μπήκαμε στο ερώτημα που άνοιξε πριν, αν κάποια μέσα εκτρέπονται ή όχι. Η αλυσίδα παραγωγής ως πούμε σαν μέσο, είπαμε ότι δεν εκτρέπεται. Έχει μέσα της όλη την ουσία αυτού του πολιτισμού. Είπαμε όμως ότι το ραδιόφωνο, το έντυπο, εκτρέπονται. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν με έναν άλλο τρόπο. Και είπαμε το πως.

μήτσος : Ίσως είναι πρόβλημα κώδικα, αλλά εδώ και πολύ καιρό, δεν θεωρώ ότι κάνω αντιπληροφόρηση, ότι είμαι αντιπληροφορητής, ότι ασκώ διαχωρισμένη δράση. Αναφέρομαι στη δράση στην καθημερινότητά μου, τους χώρους που βρίσκομαι και επιλέγω σε αυτούς να βάλω τα ζητήματα που θέλω να βάλω για να κινηθώ μαζί με άλλους προς μια κατεύθυνση. Με όλα τα μέσα; Με όσα μέσα νομίζω ότι δεν δημιουργούν σχέσεις από πάνω, ανθρώπων που μιλάνε από πάνω. Δεν θεωρώ πάντως ότι είμαι αντιπληροφορητής, ότι με ενδιαφέρει η διαδικασία της διαχωρισμένης διασποράς άλλων ειδήσεων, άλλων γεγονότων.

Θω : Θέλω να σταθώ σε κάποιο σημείο. Ας πάρουμε για παράδειγμα αρχαίες, να μην πω αρχέγονες κοινωνίες. Η εμπειρία που κατακτιόταν, μια κοινή εμπειρία, μεταφερόταν προφορικά, κυρίως όχι εξαιτίας του ότι δεν γνωρίζανε τη γραφή και τέτοια, αλλά επειδή ήταν τέτοιος ο τρόπος λειτουργίας της κοινωνίας. Άμεσος δηλαδή κλπ. Μεταφερόταν οι εμπειρίες από τη μία γενιά στην άλλη, κατά τέτοιο τρόπο. Όχι σαν μια ξενόφερτη εμπειρία. Σαν ένα μέρος της προσωπικής τους δράσης, της δικής τους κουλτούρας κλπ κλπ. Όταν ήρθε για παράδειγμα ο Γουτεμβέργιος κι έχωσε τη φάση της γραφής, τί ήθελε να πετύχει, αν όχι μια προσπάθεια της εξουσίας να μπορεί να διανέμει ανά τον κόσμο την γνώση της, για να χειραγωγεί ή για οτιδήποτε; Θέλω να πω, το σχήμα που έδωσες στην αρχή, τί άλλο ήταν αν όχι φετιχοποίηση; Να το πάρω στην τουαλέτα, να το σκίσω, να το κάνω. Δε με ενδιαφέρουν όλα αυτά τα πράγματα. Ένα έντυπο, το χρησιμοποιείς για να πεις δυο τρία πράγματα, επειδή ακριβώς δεν έχεις άλλον τρόπο. Όχι επειδή είναι αυτό που θέλεις. Δηλαδή δε νομίζω ότι υπάρχει μια φυσική ανάγκη να γράφουμε. Υπάρχει μια ανάγκη να επικοινωνούμε. Η ανάγκη για επικοινωνία δεν έχει καμιά απολύτως σχέση με την ανάγκη για γραφή. Ίσως αυτό το σχήμα στο θέμα της γραφής να μην είναι τόσο κατανοητό, αλλά εγώ ρωτάω. Γιατί να είναι τόσο κατανοητό στο θέμα της τηλεόρασης; Δηλαδή κατά κάποιο τρόπο, η επί αιώνες οικειοποίηση κάποιων μέσων, μήπως μας έκανε να ξεχάσουμε τους πρώτους λόγους για τους οποίους χρησιμοποιήθηκαν;

παναγιώτης : Συγνώμη που ξαναπαίρνω το λόγο, αλλά ακούω πράγματα που με βγάζουνε λες και είμαι αλλού. Η γραφή καταρχήν δεν είναι ανακάλυψη του

γουτεμβέργιου. Ο γουτεμβέργιος ανακαλύπτει την τυπογραφία. Και δεν ήταν μια εφεύρεση εξουσίας. Ίσα ίσα η εξουσία όσο ήθελε να διατηρεί τη γραφή προνόμιο των ολίγων, δεν ανακάλυψε τυπογραφικές μηχανές. Με την ανακάλυψη των τυπογραφικών μηχανών, μπορεί από τη μια μεριά τα κείμενα να γίνανε... θέλανε πχ οι παπάδες να κάνουνε περισσότερους πιστούς, αλλά ταυτόχρονα με την τυπογραφία, μπορούσαν άλλοι άνθρωποι να μάθουνε άλλες ιδέες, που δεν μπορούσαν να πάνε στην πηγή τους. Δηλαδή όταν ο εργάτης τυπώνει την μπροσούρα κομμουνιστικό μανιφέστο και τη μοιράζει σε πολλαπλά αντίτυπα στους εργάτες, εκείνος προφανώς δεν παίζει το ρόλο της εξουσίας που μοιράζει το ευαγγέλιο στους πιστούς ιθαγενείς του αμαζονίου. Δηλαδή το να λες ότι δεν είναι ανάγκη η γραφή, είναι σαν να ηγαίνεις πίσω στην ανθρώπινη ιστορία, να τη διαγράφεις, και να λες ότι οι άνθρωποι, τη μόνη ανάγκη που έχουν είναι να μιλούν. Όταν οι άνθρωποι, από τη στιγμή που υπάρχουν ως homo sapiens, φτιάχνουν γραμμές, δηλαδή ζωγραφίζουν. Η γραφή δεν είναι, εν κατακλείδι, μόνο το αλφάβητο. Η γραφή, η πρώτη μορφή γραφής, είναι ο σχηματισμός κάποιων σχημάτων στα σπύλια. Δηλαδή συγγνώμη -για να μην παρανοήσουμε εντελώς- αν θεωρούμε μόνη ανθρώπινη ανάγκη το να μιλάμε, τον προφορικό λόγο, και αποκλείσουμε όλες τις άλλες ανάγκες, δηλαδή να πιστεύουμε πχ ότι τα χέρια μας είναι μόνο για να καλλιεργούν τη γη και να σκοτώνουν το θήραμα, ή να σκοτώνουν τους αντιπάλους στον πόλεμο, και απαλείψουμε αυτή τη διάσταση τη δημιουργική της ζωγραφικής, της γραφής εν κατακλείδι, τότε εγώ προσωπικά δεν θέλω, ευχαριστώ δεν θα το πάρω. Μετά -σε αυτό θα επιμείνω- δεν είναι θέμα φετιχισμού της γραφής. Εμείς δεν ασχοληθήκαμε, εγώ προσωπικά τουλάχιστο, με το έντυπο γιατί ήταν ο μοναδικός τρόπος. Ίσα ίσα, θέλω να πω το εξής, επειδή άκουσα κάποια πράγματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά τη δεκαετία του 70, που αρχίζει να υπάρχει η υπαναχώρηση των επαναστατικών κινημάτων -εγώ δεν θέλω να πω ήττα, γιατί θέλω να σέβομαι τους ανθρώπους που δώσανε και τη ζωή τους γι αυτά τα κινήματα κάποια στιγμή- δεν είναι τυχαίο ότι αυξάνουν τα μέσα αντιπληροφόρησης. Κι εγώ θα επιμείνω σε αυτό. Δηλαδή μπορεί τη δεκαετία του 70 να υπάρχουν 3 πανιταλικές εφημερίδες της άκρας αριστεράς, άλλα δεν είναι τυχαίο ότι σήμερα υπάρχουν πολύ περισσότερες. Άλλο αν δεν έχουν κυκλοφορία. Ή υπάρχουν πολύ περισσότερα ραδιόφωνα. Αν κοιτάξουμε αυτό στο ευρωπαϊκό κίνημα, γιατί γι αυτό μιλάμε εν κατακλείδι, ή στο αμερικάνικο, θα δείτε ότι από τη δεκαετία του 70 που αρχίζει η ήττα, βγαίνουνε πολύ περισσότερα περιοδικά, βγαίνουνε πολύ περισσότερα ραδιόφωνα. Δηλαδή δεν είναι ότι δεν είχαμε τίποτα άλλο να κάνουμε και πέσαμε εκεί, δεν πειράζει, και τα πετάμε, δεν έγινε τίποτα. Απλώς, ακριβώς γιατί αλλάζει η δομή πλέον της κοινωνίας, δηλαδή η πληροφόρηση μπαίνει σε ένα άλλο επίπεδο, τα κινήματα -ή τα απομεινάρια τους αν θέλετε παρότι εμένα δε μ'αρέσει αυτός ο όρος- αρχίζουνε να μπαίνουνε πολύ βαθιά μέσα σε αυτό που λέμε του άλλου τύπου τα μηχανήματα. Δηλαδή λένε, ότι για μεν εμείς δεν μπορούμε να είμαστε πια στο δρόμο, γιατί προφανώς δεν είμαστε πια στο δρόμο, τουλάχιστο στο μαζικό βαθμό που θέλαμε, αλλά χρησιμοποιούμε κι άλλα. Και θέλω να κάνω μια διευκρίνηση. Είναι σαφές ότι στην Ελλάδα, γιατί για εδώ μιλάμε, οι περισσότεροι από μας που ασχοληθήκαμε με τα ραδιόφωνα, με τις εφημερίδες -δυστυχώς θα πω εγώ- είμαστε σε όλα μέσα. Δηλαδή, λόγω του μικρού αριθμού μας, δεν έχουμε την πολυτέλεια να πούμε ότι εγώ γράφω μόνο ένα περιοδικό, ή κάνω μόνο ραδιόφωνο. Αναγκάζομαστε να είμαστε και σε επιτροπή υπεράσπισης κρατουμένων, και σε υπεράσπιση μεταναστών, και να τρέξουμε για τον αντιεθνικισμό. Δηλαδή δυστυχώς, και επαναλαμβάνω δυστυχώς με ποια έννοια; Ότι αν ήμασταν πάρα πολλοί, θα είχαμε αυτή την πολυτέλεια της ειδικεύσεως. Θα λέγαμε

δηλαδή -παρότι εμένα δε μ'αρέσει αυτό, είναι σαφές- αλλά θέλω να πω ότι θα μπορούσαμε να λέμε, ναι αυτοί θα ασχοληθούν...δηλαδή που η δράση του άλλο αν συμφωνούσαμε ή διαφωνούσαμε μαζί της είχε όλα αυτά τα στοιχεία. Δηλαδή από τη μια αναγκάζεσαι να τρέξεις για το σύντροφο που είναι φυλακή και κάνει απεργία πείνας, να ελευθερωθεί ο σύντροφος, να τρέξεις να βγάλεις το έντυπο, να τρέξεις στο ραδιόφωνο, να τρέξεις από δω, να τρέξεις από κει. Δεν το καταλαβαίνω αυτό το πράγμα. Δεν θεωρώ ότι είναι μομφή σε κάποιον -εγώ τουλάχιστον δεν έχω τέτοιο άγχος- αλλά θέλω να πω, να βλέπουμε και την πραγματικότητα. Δηλαδή προσοχή λίγο, χωρίς να θέλω να κάνω το δάσκαλο -γιατί δεν αισθάνομαι ότι έχω τις ίδιες δυνατότητες- να μην ακούγονται και τέτοια πράγματα. Είναι πρωτόγονος επαναλαμβάνω λουδισμός, ο οποίος κάπου θέλει να διαγράψει μια ιστορία, που αν τη διαγράψει, δεν είναι η ιστορία των αφεντικών αυτή, είναι η ιστορία η δική μας. Είναι δηλαδή το δικό μας DNA. Το κινηματικό μας DNA. Αν το διαγράψουμε αυτό, που δυστυχώς εμείς στην Ελλάδα έχουμε παράδοση σ αυτή τη διαγραφή -όπως το είδα και κάπως στη χθεσινή κουβέντα- δηλαδή έχουμε την εντύπωση ότι όλα ξεκινάν από το άλφα. Έχουμε έναν εμπειρισμό πρωτόγονο, ο οποίος ουσιαστικά είναι ο εμπειρισμός της εξουσίας. Ο οποίος σου λει ότι τα πάντα ξεκινούν από σένα, από τη στιγμή που τα καταθέτεις είτε σαν εμπειρίες, είτε σαν πρακτικές, και από εκεί και πέρα όλα τα υπόλοιπα δεν υπάρχουν. Εγώ σε αυτό θέλω να φτάσω. Εγώ αυτό κατάλαβα από το κείμενο. Ελπίζω πραγματικά να είναι παρανόσή μου. Όχι από το κείμενο, από αυτό το προφορικοποιημένο όπως το είπατε. Πιστεύω ότι εσείς δεν το εκφράσατε καλά. Σε σένα μήτσο θέλω να πω, για την αντιπληροφόρηση που λες, εγώ κάποτε την έννοια αντιπληροφόρηση την είχα πολύ μαγική μέσα μου. Γιατί όταν έλεγα αντιπληροφόρηση, εννοούσα τα κειμενάκια που βγάλαμε κόντρα στους σταλινικούς, κόντρα στους μπάτσους, τα δίνουμε από δω, τα δίνουμε από κει, και λέγαμε τα δικά μας πράγματα. Περνώντας τα χρόνια, άρχισα να βλέπω κι εγώ ότι όντως, τί πάει να πει τελικά αντιπληροφόρηση; Όταν μας βγάζει η ελευθεροτυπία και λει ας πούμε, βγάζουνε και του άλλου τύπου τα έντυπα, κάπου μπορεί να μας αλλοτριώνει και μας το θέσμα η τα κυρίαρχα μέντια. Παρόλα αυτά, εγώ πιστεύω ότι συνεχίζουμε να κάνουμε αντιπληροφόρηση. Δηλαδή συνεχίζουμε να λέμε στους ανθρώπους κάποια πράγματα με διαφορετικό τρόπο. Τους λέμε, εν κατακλείδι, και διαφορετικά πράγματα. Πρέπει να τους λέμε και διαφορετικά πράγματα με έναν διαφορετικό τρόπο. Αλλά αν θεωρούμε ότι αυτό το πράγμα δεν έχει αξία, και όπως είπε ο φίλος ο τελευταίος, θέλουμε να ξαναγυρίσουμε στον προφορικό λόγο, τότε συγγνώμη. Σε μια κοινωνία πλέον παγκοσμιοποίησης, αν πιστεύουμε ότι όντως μπορούμε να ξαναγυρίσουμε, θα ξαναγυρίσουμε. Και σε ένα βαθμό έχουμε ξαναγυρίσει σε αυτό το πράγμα. Απευθυνόμαστε σε μας για μας και μόνο για μας.

κώστας : Θα ήθελα να πω κάτι ίσως βοηθητικό, και για να καταλάβω δυο πράγματα. Γιατί κι εγώ, σε σχέση με την εισήγηση που έγινε, διαπίστωσα μια σημαντική αντίφαση, τουλάχιστον στον τρόπο που κατατέθηκαν τα πράγματα. Θα βοηθήσει και εμένα να καταλάβω, αλλά ίσως και τη συνέλευση γενικότερα. Πιστεύω ότι το βασικό σημείο, το οποίο δεν διευκρινίστηκε, από το οποίο εκτοξεύτηκε η διαδικασία της αντιφατικής προσέγγισης, ήταν το ότι δεν έγινε μια σαφής καταγραφή -μέσα από μια φιλοσοφική θα έλεγα προσέγγιση- του πως αντιμετωπίζεται το ζήτημα των μέσων. Δηλαδή του μέσου σαν μέσο γενικότερα, σαν ύπαρξη, σαν σημείο αναφοράς. Όχι αν το μέσο λέγεται έτσι ή αλλιώς, ή το τρίτο ή το τέταρτο. Για να καταλάβουμε μετά πως αυτό θα εισαχθεί μέσα σε μια διαδικασία σχέσης, γιατί τα μέσα από μόνα τους δε σημαίνουν τίποτα.

Πραγματώνονται, υπάρχουν σαν ένα εργαλειώκο κομμάτι μιας σχέσης, είτε είναι κυριαρχική σχέση, είτε είναι απελευθερωτική σχέση. Συνεπώς μέσα από αυτό, πιστεύω ότι είναι βασικό το σημείο του πώς ο καθένας προσεγγίζει το ζήτημα των μέσων. Προσεγγίσεις για τα μέσα υπάρχουν πολλές, εργαλειακές, ουδετερότητας. Υπάρχουν άλλες προσεγγίσεις που λένε ότι τα μέσα που γεννιούνται από την κυριαρχία κουβαλάνε πάντα το κυριαρχικό της είναι. Υπάρχουν κάποιες άλλες που λένε ότι τα μέσα παρότι γεννιούνται από την κυριαρχία, αν γεννιούνται από την κυριαρχία, κουβαλάνε το κυριαρχικό της είναι, αλλά ταυτόχρονα και στη βάση τους είναι αντιφατικά όπως είναι και η ίδια η κυριαρχία αντιφατική. Υπάρχουν δυνατότητες εκτροπής ή δεν υπάρχουν. Τέλοσπάντων το βάζω αυτό το ζήτημα, γιατί τα ίδια ζητήματα δεν έχουνε μπει μόνο σήμερα, πάνω στη βάση του αν τα συγκεκριμένα μέσα της τηλεόρασης ή του ραδιοφώνου -που δεν πιστεύω ότι το σημείο που τα διαφοροποιεί τελικά είναι το βασικότερο σημείο της κυριαρχικότητας της όρασης ή της μη κυριαρχικότητας της όρασης- σαν ένα κριτήριο, που θα πούμε σε αυτό θετικό στο άλλο αρνητικό. Γιατί ας μην ξεχνάμε ότι κάποτε, το ισχυρότερο κίνημα μιας εποχής που γεννιότανε με σοβαρούς όρους αυτό το ζήτημα, ήταν... εντάξει είχανε κι έναν κινηματογράφο άλλου τύπου. Χρησιμοποιούσε την εικόνα με έναν διαφορετικό τρόπο, μέσα από την οπτική της καταστροφής της, αλλά ταυτόχρονα έβλεπε... το κίνημα των καταστασιακών για παράδειγμα, έβλεπε κι έναν κινηματογράφο ντοκιμαντερίστικο, μέσα από τη διατήρηση μιας ιστορικής μνήμης που αφήνει πράγματα. Τέλοσπάντων, αυτό που θέλω να πω εγώ -θεωρώ ότι είναι κομβικό το σημείο ίσως- αν το χετε ληγμένο και αν μπορείτε να το αποσαφηνίσετε, ποιος είναι ο τρόπος που συνολικά προσεγγίζετε το ζήτημα των μέσων; Και ταυτόχρονα και μέσα από μια προσέγγιση, ότι υπάρχουνε μέσα ή καταστάσεις οι οποίες χρησιμοποιούντουσαν από τα κάτω παλιότερα και οικειοποιήθηκαν από τη μεριά της κυριαρχίας, ή άλλα τα οποία εισήχθησαν από την ίδια την κυριαρχία, άλλα έχουμε τη δυνατότητα οικειοποίησης τους. Αν μπορεί να απαντηθεί αυτό.

άλκης : Ζήτημα για μας εργαλειώκότητας και ουδετερότητας των μέσων, δεν μπαίνει. Δεν θεωρούμε ουδέτερα τα μέσα. Από κει και πέρα, θεωρούμε ότι είναι όπως όλα τα πράγματα δίπλα μας, δημιουργήματα του αουνού του πολιτισμού, του κυριαρχικού πολιτισμού. Κάποια από αυτά, και όχι όλα, είναι εκτρέψιμα, είναι επαναοικειοποιήσιμα. Μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε εμείς αλλάζοντάς τα κάπως. Και να τα χρησιμοποιήσουμε προς μία απελευθερωτική κατεύθυνση. Αυτό είπαμε από την αρχή πάντως εμείς εδώ.

μήτσος : Δεν καταλαβαίνω ακριβώς τί λες φιλοσοφικό. Θα διαβάσω ένα κομμάτι. «Η αντιστοιχία μέσων και σκοπών, είναι από τις σημαντικότερες ιστορικές κατακτίσεις του αντικυριαρχικού κινήματος». Το αν είναι εκτρέψιμο, οικειοποιήσιμο ένα μέσο, έχει να κάνει με αυτήν ακριβώς την αντιστοιχία μέσων και σκοπών. Δηλαδή υπάρχει μια επιθυμία, επιλογή, μια κατεύθυνση στη δράση μας στην κίνησή μας. Που περιλαμβάνει και το τί θέλουμε να γίνουμε. Υπάρχουν κάποια μέσα, που αυτό που θέλουμε να γίνουμε το εξυπηρετούν. Που μπορείς σε αυτά να λειτουργήσεις χωρίς εξειδικεύσεις, καταμερισμούς, χωρίς διευθυντικά κέντρα, να συλλογικοποιηθείς, να ερμηνεύσεις από κοινού, να μπει σε μια ολόκληρη τέτοια διαδικασία. Αυτά τα μέσα που σου δίνουν αυτές τις δυνατότητες, είναι εκτρέψιμα, οικειοποιήσιμα. Μέσα που λειτουργούν αναγκαστικά με διευθυντικό κέντρο, μέσα που τον καταμερισμό και την εξειδίκευση τον αποφεύγουν, δεν μπορούν να εκπαιδούν, επανοικειοποιηθούν. Αν εννοείς αυτό φιλοσοφικό, αυτή είναι η απάντηση. Έχουμε κάνει μια συζήτηση

ενάμιση μήνα. Σε κάποια πράγματα μπορούμε να απαντήσουμε από κοινού, σε κάποια άλλα δεν μπορούμε.

άλκης : Ο γουτεμβέργιος έκανε την τυπογραφία. Το πρώτο βιβλίο που εκδόθηκε ήταν η βίβλος. Από κει και πέρα, η ανάγκη είναι η ανάγκη για επικοινωνία. Η γραφή, η ζωγραφική, ο προφορικός λόγος, ή ότι άλλο, είναι τα μέσα. Που διαμεσολαβούν μεταξύ της ανάγκης και της ικανοποίησής της. Αυτό, για να μην παρανοηθεί κι αυτό που είπε ο θόδωρος πριν.

θω : Θέλω να κάνω μια διευκρίνιση και δεν θα ξαναμιλήσω σε αυτό το πράγμα. Δεν τόνισα καθόλου το ζήτημα της πολεοδομίας. Σε έναν χώρο όπου οι σχέσεις είναι κάθετες, είσαι αναγκασμένος να επικοινωνήσεις με αυτά τα μέσα, επειδή υπάρχει αδυναμία να επικοινωνήσεις με άλλα. Δεν υπάρχουν πλατείες, δεν υπάρχουν κοινοί χώροι συγκέντρωσης, οι άνθρωποι βρίσκονται σε κοινά μέρη εξαιτίας συγκεκριμένων λόγων, εργασία κλπ κλπ. Θέλω να τονίσω το ζήτημα της πολεοδομίας, όσον αφορά τη γραφή. Όχι ότι είναι άχρηστο σε μέσο.

μάνος : Στην προσέγγιση που κάναμε, τα μέσα δεν τα βλέπουμε σαν ένα τεχνικό μέσο μόνο. Διακρίναμε μέσα σε αυτά και τον μηχανισμό. Τα διακρίναμε μάλλον καταρχήν τα μμε σαν ένα μηχανισμό. Στου οποίου μηχανισμού τα χέρια, βρίσκονται κάποια τεχνικά μέσα. Ξεχωριστό βέβαια στην όλη ιστορία, είναι ποιος είναι ο μηχανισμός και ότι θα πρέπει και το μηχανισμό να προσεγγίσεις, να αλλάξεις, να καταστρέψεις, για να μπορέσεις να χρησιμοποιήσεις ένα μέσο. Για το ίδιο το τεχνικό μέσο μιλήσαν και οι προηγούμενοι.

ειρήνη : Ειπώθηκε κάτι προηγουμένως, που νομίζω ότι είναι αρκετά σημαντικό για να περάσει έτσι, περί εξειδίκευσης. Και θέλω να ρωτήσω. Αυτός ο χώρος είναι υπέρ της εξειδίκευσης; Δηλαδή επειδή είπε ότι μερικοί θα γράφουν και οι άλλοι θα κατεβαίνουν στο δρόμο. Δηλαδή έτσι ξεχωρίζουμε την πνευματική εργασία από την χειρωνακτική, και κάποιος θα ρίξει το κορμί του στο δρόμο ενώ ο άλλος θα γράφει στο γραφείο και τα λοιπά; Και θέλω να γίνει ένα ξεκαθάρισμα αυτού του πράγματος.

βασίλης : Αυτό για την αγάπη για το μέσο που μπήκε, δηλαδή το να το χρησιμοποιείς και να το έχεις κάτω από το μαξιλάρι σου και να το αγαπάς και όλα αυτά, εγώ το θεωρώ απαραίτητο για οτιδήποτε κάνεις. Αν δηλαδή εγώ κάνω περιοδικό ή πάρτυ για να μαζέψω τα χρήματα και δεν το αγαπάω αυτό που κάγω, χάνει νομίζω τα πάντα, σαν μέσο. Άμα κάνω τριήμερο αλλά δε μ'αρέσει το τριήμερο και το κάνω απλώς σαν εργαλείο, σίγουρα για μένα θα είναι αποτυχημένο. Σίγουρα θα ναι μια φάβα, ένα στίσιμο με τα χέρια, και τίποτα από ψυχή, τίποτα από προσπάθεια, και τίποτα από τη χαρά που δίνει η συνεύρεση. Άμα κάνω συνέλευση και δε μ'αρέσει η συνεύρεση που χαρίζει μια συνέλευση, να τη βράσω τη συνέλευση. Αυτά τα σκέτα και τα ξερά και τα εργαλεία... για μένα αν δεν αγαπάς το εργαλείο, πέτα το. Αυτό ήτανε σε αυτό το σημείο. Ύστερα το άλλο σημείο, ότι ναι σαφώς δεν πρέπει να κάνουμε μόνο αντιπληροφόρηση και σαν άτομα πρέπει να συμμετέχουμε σε όλα και το καλύτερο και το επιθυμητό κι όλα τα άλλα θα είναι το τέλειο. Δηλαδή να κατεβαίνουμε όλοι στους δρόμους και να τα δίνουμε όλοι όλα για την επανάσταση ξέρω γω. Αλλά αυτή τη στιγμή οτιδήποτε μπορεί να προσφέρει ο καθένας το θέλουμε. Δεν θέλουμε μόνο αυτούς που μπορούν να τα προσφέρουν όλα, όλο τους το είναι. Αυτό θα ήταν το επιθυμητό. Αν ο άλλος για διάφορους

λόγους έχει τις αδυναμίες του, έχει τα προβλήματά του, οτιδήποτε, αλλά μπορεί να προσφέρει το παραμικρό έστω και στην αντιπληροφόρηση, εγώ προσωπικά το θέλω. Δεν ψάχνω μόνο τα τέλεια επαναστατικά υποκείμενα που με αυτά θα συνεργαστώ. Αυτό μπορεί ο άλλος, αυτό θα κάνει, αυτό κι εγώ θα εκτιμήσω. Κι ύστερα, για μένα μπαίνει το πρόβλημα αυτό που λέμε επανοικειοποίησης σε ορισμένα μέσα, όπως η γραφή, οι εφημερίδες για παράδειγμα. Συμφωνώ με όλα αυτά ότι είναι πολύ δύσκολο και ότι εξυπηρετούμε και όλα αυτά τα πράγματα άμα τους δίνουμε σημασία, ηχ μια ελευθεροτυπία. Αλλά με προβληματίζει πάρα πολύ το γεγονός ότι ορισμένοι άνθρωποι που έχουν μια διαφορετική άποψη πάνω σε αυτό και κάνουν αγώνα μέσα από αυτά τα μέσα, δεν θέλω να τους φτύνω και να τους πω κατάμουτρα ότι είναι αφελείς. Με προβληματίζει το ότι υπάρχουν άτομα αυτού του χώρου που πιστεύουν κάτι αντίθετο.

γιάννης : Δυο τρία πραγματάκια. Ένα βασικό που νομίζω ότι έτσι κι αλλιώς από τον αλκή έμεσα απαντήθηκε, σχετικά με την εκτροπή του ραδιοφώνου ως μέσου. Είπες ότι αυτό είναι μια κουβέντα ανοιχτή, ότι ας πούμε το ραδιόφωνο εκτρέπεται ενώ η τηλεόραση δεν εκτρέπεται σύμφωνα με την εκτίμηση της ομάδας από ότι κατάλαβα και από ότι βγαίνει από δω. Εδώ πάντως λείπει, ότι το ραδιόφωνο εκτρέπεται. Αλίμονο αν η ΟΥΤΟΠΙΑ πίστευε ότι το ραδιόφωνο δεν εκτρέπεται. Τότε θα αυτοαναιρούνταν. Αυτό μου δίνει την αίσθηση, ότι αν το πείραμα του αερόφιλου του μεταβλητού πριν από πέντε χρόνια με τον πομπό είχε πάσει, μπορεί σήμερα το TV ΟΥΤΟΠΙΑ, δυνητικά να μας έλεγε ότι και η τηλεόραση εκτρέπεται. Είναι άλλη κουβέντα έτσι; Δεν ξέρουμε. Ή, μου ήρθε πριν μια λέξη. Αισθητόφωνο. Κάτι σαν ραδιόφωνο δηλαδή, αλλά σε σχέση με αισθήσεις. Δηλαδή αν σε πενήντα χρόνια κάναμε αυτή την κουβέντα και υπήρχε ένα μέσο μαζικής ενημέρωσης που απευθυνόταν σε όλες τις αισθήσεις, τότε θα λέγαμε ότι: η τηλεόραση; ε καλά, η τηλεόραση εκτρέπεται. Αλλά το αισθητόφωνο είναι που δεν εκτρέπεται με τίποτα. Ή πριν από πενήντα χρόνια αν κάναμε την ίδια συζήτηση, όπου το ραδιόφωνο ήταν στις δόξες του, θα λέγαμε ότι όχι. Το ραδιόφωνο, ντουντούκα των αφεντικών, δεν εκτρέπεται με τίποτα. Θέλω να πω ότι έχει μεγάλη σχετικότητα, αλλά έτσι κι αλλιώς το προσπερνάμε. Πιο πολύ για το internet θέλω να πω δυο τρία πράγματα. Όχι επειδή διαφώνησα -σχεδόν καθόλου θα έλεγα- με αυτά που είπε ο μήτσας, μόνο και μόνο επειδή νιώθω την ανάγκη να πω, επειδή είμαι μέλος μιας συλλογικότητας που χρησιμοποιεί το internet με δύο τρόπους, αφενός σαν μέσο επαφής, με την αλληλογραφία, αλλά και σαν μέσο ενημέρωσης, με ηλεκτρονική σελίδα. Τώρα δεν ξέρω πόσοι ξέρουν τα τεχνικά, αυτό είναι ένα πρόβλημα. Καταρχήν να θέσω κάτι. Γενικά δε μ'αρέσει να λέμε ας πούμε το internet. Είναι όπως η γιαγιά μου λείπει το κουμπιούτερ για να πει το τηλεκοντρόλ. Δηλαδή είναι κάπως σδόκιμο. Το internet δεν είναι κάτι συγκεκριμένο. Το internet είναι πολλά πράγματα. Είναι ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, είναι μέσο μαζικής ενημέρωσης με τον ιστό του, τη δυνατότητα δηλαδή να χει ο καθένας τη σελίδα του μέσα. Είναι teleconference, τηλεδιάσκεψη, δηλαδή δυνατότητα να βρεθείς και να μιλήσεις με άλλους ανθρώπους την ίδια στιγμή. Είναι το usenet το λεγόμενο όπου γίνονται συζητήσεις, όπου από πιτσιρικάδες 12 χρονών που μιλάνε για τα αγαπημένα τους γκρουπ, μέχρι φιλοσοφικές συζητήσεις εξελίσσονται αυτή τη στιγμή στο δίκτυο. Αλλά αυτή η ιστορία με τον κυβερνοχώρο, προσωπική μου γνώμη όχι βέβαια της συλλογικότητας που εκφράζω, είναι μια μεγάλη πατάτα. Είναι κάτι που υπάρχει κυρίως στο μυαλό αυτών που διαβάζουνε Gibson και έχουνε πειστεί ότι ο κυβερνοχώρος και οι κυβερνοπανκς είναι το μέλλον μιας επαναστατικής προοπτικής. Δηλαδή προσπαθώ να το απομυθοποιήσω εντελώς και να πω ότι, ότι

είναι για την ΟΥΤΟΠΙΑ τα ερτζιανά, είναι για κάποιον που βγάζει μια σελίδα, το internet. Δηλαδή είναι ο αγωγός, τίποτα περισσότερο. Βέβαια έχει κάποια υπέρ, σε σχέση με τα ερτζιανά. Η ΟΥΤΟΠΙΑ για να μπορέσει να αποτελέσει πομπή... γιατί δέκτης είναι εύκολο να είσαι στο ραδιόφωνο, αγοράζεις ένα τρανζιστοράκι των χιλίων δραχμών από το βαρδάρη. Πομπός όμως για να είσαι... αυτή τη στιγμή η αυτοπία ξέρει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει, πέρα από τα τεχνικά και τα νομικά. Στο δίκτυο αυτά ξεπερνιούνται σε ένα μεγάλο βαθμό, δεν λέω ότι είναι φυσικά πανεύκολη η πρόσβαση για τον καθένα, σε λίγο καιρό όμως θα είναι. Για κάποια πράγματα που είπε ο μίτσοσ συγκεκριμένα, ξαναλέω ότι δεν διαφωνώ και ότι η ομάδα μας έτσι κι αλλιώς βρίσκεται σε συζήτηση γύρω από αυτά. Απλώς για παράδειγμα, για το ότι όταν είσαι στο δίκτυο δεν ξέρει ο ένας τί κάνει ο άλλος, δεν ξέρεις ποιος είναι από την άλλη μεριά, πράγμα όμως που ισχύει για όλα τα μέσα επικοινωνίας που προϋποθέτουν κάποια απόσταση. Δηλαδή, όταν μιλάμε με τους γάλλους, το συγκρότημα, και είναι στη γαλλία, αν τους έχουμε γνωρίσει έχει καλώς. Αν δεν τους έχουμε γνωρίσει, το μόνο που έχουμε από αυτούς είναι η φωνή τους. Δηλαδή το γεγονός ότι μέσα στο internet οι άνθρωποι είναι ξένοι στην πραγματικότητα, δεν αλλάζει τίποτα σε σχέση με το ότι και στο τηλεφωνο ακόμη είναι ξένοι. Συμφωνώ ότι όντως υπάρχει απόσταση, αλλά δεν βλέπω καμία διαφορά και με το απλό ταχυδρομείο. Ή λες για το φορντικό εργοστάσιο ότι αποτελούσε διευθυντικό κέντρο. Σωστό και συμφωνώ. Ωστόσο μπορούμε να δούμε τη μία πλευρά, ότι η έκρηξη της πληροφορίας μπορεί να ελέγχει και να συντονίζει εργάτες που δεν χρειάζεται να είναι κοντά, οπότε να αποτελούν συνοχή, ομάδες. Αν δεις όμως την άλλη πλευρά, μπορεί και να συντονίζει αγώνες από μακριά. Δηλαδή μπορεί να βρει εργάτες εδώ και στο ανατολικό τιμωρ και αυτό να αποτελέσει αιχμή για νέα πράγματα. Πράγμα που δε θα μπορούσε να γίνει αλλιώς. Κλείνοντας, θα ήθελα να πω ότι – και πάλι λέω ότι δεν είμαι υπερασπιστής αυτής της ιστορίας γιατί είμαι εξαιρετικά καχύποπτος – ωστόσο το internet έχει σπάσει το εμπόριο της πληροφόρησης σε κάποιους τομείς και το ανατολικό τιμωρ είναι ένα παράδειγμα. Και δεν θα είχαμε το εξελετιστικό για την ανθρωπότητα φαινόμενο της γρενάδας και των νησιών φώκλαντ, όπου δηλαδή καμία εικόνα, κανένα νέο, απολύτως κανένα, δεν έφτασε στην ανθρωπότητα χωρίς να περάσει από απόλυτη λογοκρισία, στα φώκλαντ μάλιστα δεν είχαμε γενικά καθόλου εικόνες. Αυτό το πράγμα σπάει μέσα από το δίκτυο. Και τέλος να κλείσω με το ζήτημα για το οποίο είμαι ακόμα πιο επιφυλακτικός, για το ζήτημα της ιδιοκτησίας. Ότι το internet αυτή τη στιγμή είναι ένα ισχυρό ρήγμα σε ένα οικονομικό παγκόσμιο σύστημα που ελέγχει τα πάντα, διότι υπάρχει μια ρευστότητα όσον αφορά το σε ποιον ανήκει και πως διακινούνται οι πληροφορίες μέσα σε αυτό. Γι αυτό όμως ακόμα έχουμε πολύ λίγη εμπειρία, δηλαδή ο ιστός υπάρχει ουσιαστικά τα τελευταία πέντε χρόνια με μεγάλη συμμετοχή, από το 90 δηλαδή και μετά κυρίως. Και επειδή η εμπειρία είναι πολύ λίγη, δεν μπορούμε να κάνουμε γενικεύσεις. Απλά είμαστε φιλασμένοι και σε αναμονή.

άννα : Εγώ έχω μια διάθεση να φύγουμε από το ανατολικό τιμωρ και τα νησιά φώκλαντ. Θα ήθελα να μείνουμε λίγο πιο κοντά σε αυτό που κάνουμε εδώ, ίσως και στην πόλη μας ή και τελοσπάντων μέχρι την αθήνα που φτάνουν οι κοντινές μας πληροφορίες. Θα μιλήσω για κάτι που σέρνεται στο χώρο, που δημιουργεί τεράστια προβλήματα συνήθως, σε σχέση με το κομμάτι της εισήγησης που μίλησε ο άλλος περί αυτοκριτικής. Όταν ναι μεν δεν ξεκινάς από αρχαιολογία σου θέσεις, αλλά πας πίσω σε πράγματα που ήδη κάνεις και εκεί την παρέμβαση που έκανε ο παναγιώτης αν δεν απατώμαι. Υπάρχει ένα δίλημμα συνήθως, όταν κάποιος σύντροφος είναι

φυλακισμένος και φτάνει στο σημείο να κάνει απεργία πείνας, ή τελοσπάντων για άλλες περιπτώσεις που ισχύει μια άλλη σοβαρή κατάσταση στην οποία αναγνωρίζεται, ότι ο χώρος έχει αδυναμία να ανταπεξέλθει σε αυτό που συμβαίνει αυτή τη στιγμή. Είτε γιατί είναι διασπασμένος λόγω των συνθηκών εκείνης της περιόδου, είτε γιατί συνήθως ξέρουμε ότι είναι λίγα τα άτομα και ελάχιστες οι δυνατότητες να ανταπεξέλθουμε σε αυτό. Έχει παρατηρηθεί το φαινόμενο λοιπόν, σε τέτοιες περιπτώσεις που ο άλλος έχει φτάσει στα πρόθυρα του θανάτου, κάποιοι άνθρωποι να αποφασίζουν να χρησιμοποιήσουν ή να χρησιμοποιηθούν από τα μμε. Πρόσφατα παραδείγματα βέβαια έχουμε και μέσα στο 1996. Με αποτέλεσμα ένας άνθρωπος που ξαφνικά φτάνει στα πρόθυρα του θανάτου, να χρησιμοποιείται κατά την άποψή μου από ένα κανάλι με έναν πολύ απάισιο τρόπο, σε αυτά τα όρια που έχει φτάσει και που νομίζουν κάποιοι ότι έτσι θα λυθεί το πρόβλημα, να βγαίνει από την τηλεόραση ότι κάτι σοβαρό συμβαίνει και αυτή η κοινωνία πρέπει να αντιδράσει. Τελικά νομίζω ότι είναι μύθος το να πούμε ότι μέσα από κάτι τέτοιο θα συμβεί κάτι θετικό. Σαφώς και βλέπουμε ότι αυτομάτως κινούνται οι μηχανισμοί, που είναι σε άμεση σύνδεση και με την τηλεόραση και γενικά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Το κράτος ξαφνικά αρχίζει και πιέζεται ή θεωρούμε ότι πιέζεται, και νομίζω ότι εκεί θα συμφωνήσω με την άποψη του άλλου, ότι όταν φτάνεις στο σημείο – συμφωνώ στο δίλημμα ότι είναι σοβαρό – όταν φτάνεις σε ένα σημείο να παίζεται η ζωή κάποιου, ότι κάτι πρέπει να κάνεις. Και αναγνωρίζεις ότι γύρω σου οι δυνατότητες σου είναι τρομερά περιορισμένες. Είναι γνωστό όμως κι από πριν αυτό. Ταυτόχρονα όμως δεν μπορείς να λειτουργήσεις με έναν τέτοιο τρόπο και να πεις ότι απλά έτσι είναι, έτσι είναι η πραγματικότητα. Είμαστε λίγοι, άρα λοιπόν, όταν φτάσουμε στα όριά μας, δεν μπορούμε να τα ξεπεράσουμε και λέμε λοιπόν ως χρησιμοποιήσουμε την τηλεόραση για να γίνει ευρέως γνωστό το πρόβλημα. Σαφώς και χρειάζεται να πεις κάτι γι αυτό, σαφώς και είναι δεδομένο ότι δεν τα χειρίζεσαι, αλλά σε χειρίζονται τα μέσα με αυτόν τον τρόπο. Ότι τους δίνεις πολύ περισσότερη δύναμη με αυτό, παρά ουσιαστικά τα οικειοποιείσαι, όσο μπορείς ή νομίζεις. Και νομίζω ότι αυτό είναι πολύ σημαντικό και θεωρώ ότι, τουλάχιστον τα χρόνια που συμμετέχω εγώ, σέρνεται αυτή η ιστορία κάθε φορά που παρουσιάζεται μια τέτοια ανάγκη, για το πως θα αντιδράσουμε και τι θα κάνουμε. Διαχωρίζομαστε σε αυτούς που θα στείλουν κατευθείαν τα κείμενα σε εφημερίδες και ίσως να βγάλουν και τη φάτσα οποιουδήποτε ανθρώπου που εκείνη την ώρα είναι σε άμεση ανάγκη στην τηλεόραση, και οι υπόλοιποι αφορίζουν και οι άλλοι κάνουν απλά την πάπια λέγοντας ότι τα πράγματα είναι έτσι και τί να κάνουμε. Πραγματικά θα θελα να ακούσω απόψεις γι αυτό, γιατί είναι ένα πράγμα το οποίο σέρνεται χρόνια και αύριο θα το δούμε μπροστά μας. Και δεν μπορώ να καταλάβω γιατί να υπάρχει τέτοια αντίδραση για τη λεγόμενη αυτοκριτική. Δεν πρέπει να πεις κάτι σε αυτήν την περίπτωση;

μιχάλης : Αν και για άλλο ζήτημα ήθελα να μιλήσω, μια που το έβαλε η άννα να πω ένα δυο πράγματα σε σχέση με αυτό. Πράγματα όχι καινούρια, πράγματα που έχουνε ειπωθεί και άλλες φορές σε παλιότερες συζητήσεις, ιδιαίτερα τα τελευταία 3-4 χρόνια που έχει αρχίσει να μπαίνει και το ζήτημα. Ποτέ πάντως από τα σοβαρά ζητήματα που αντιμετώπισε το «κίνημα» είτε ήταν διωκόμενοι, είτε απεργοί πείνας, είτε ένας αγώνας που χτυπιέται, ποτέ τίποτα δεν έπεσε από τον ουρανό. Πάντα όταν έφτανε στο σημείο μια συλλογικότητα να της μπει το δίλημμα θα πάμε στα media ή δε θα πάμε στα media, είχε ήδη κάνει πάρα πολλά πράγματα από τα πριν, που είχαν ήδη καθορίσει και την πορεία της και το συμπέρασμα που θα

έβγαινε από αυτό το δίλημμα. Με αυτό θέλω να πω με βάση εμπειρίες, όχι μόνο δικές μου αλλά και των περισσότερων εδωπέρα, ότι έχουμε ζήσει εξίσου καταστάσεις που μπορέσαμε να αντιμετωπίσουμε υπερασπίσεις και αλληλεγγύες σε ανθρώπους αλλά και σε άλλα κοινωνικά κομμάτια, έχοντας από την αρχή μία θέση ότι με τα media τελικά δεν πρόκειται να μπλεχτούμε. Καταφέραμε και τα βγάλαμε πέρα με έναν πάρα πολύ καλό τρόπο, με μεγάλη αποτελεσματικότητα, αφήνοντας και πολλά πράγματα πίσω. Αντίθετα σε άλλες περιπτώσεις, από την αρχή και από το παρελθόν, έμπαινε πάντα το ζήτημα ότι κάποια στιγμή μπορεί να πάμε και στα media αν χρειαστεί, όπου πάντα υπήρχανε στην καβάντζα κι ένα δίκτυο με τους δημοσιογράφους, όπου ποτέ δεν είχε φτάσει να υπάρχει μια ξεκάθαρη στάση και μία αντίληψη σε σχέση με μας και τα media. Πάντα έφτανε κάποια στιγμή, που έλεγες ότι δεν γίνεται αλλιώς. Έχουμε τον άλλο στο νεκροκρέβατο και πρέπει να πάμε στα media. Τι να κάνουμε τώρα, να τον αφήσουμε να πάει χαμένος; Το δίλημμα όμως δεν μπαίνει εκείνη τη στιγμή, έχει μεϊ από πολύ πιο πριν και αφορά άλλες επιλογές πολύ πιο παλιές που έχουν καθορίσει ήδη και την πορεία σου όταν θα φτάσεις να έχεις και το δίλημμα αν θα πάω ή δε θα πάω στο δημοσιογράφο. Και μάλλον οι περισσότεροι θα θυμούνται και την αλληλεγγύη για παράδειγμα στους τέσσερεις, με το χτύπημα της πορείας στην καμάρια, που αν όχι συνολικά από όσους ασχοληθήκανε με το ζήτημα, αλλά τουλάχιστον στο κομμάτι στο οποίο εγώ αναφέρομαι, είχαμε πάρει την επιλογή ότι από την αρχή μέχρι το τέλος δεν θα έχουμε καμία σχέση με τα media, όπως κι αν πάει η κατάσταση. Και παρόλα αυτά ήτανε μία από τις σημαντικότερες δράσεις αλληλεγγύης που γίνανε στη Θεσσαλονίκη. Τώρα πέρα από αυτό, το ζήτημα που ήθελα να μιλήσω ήτανε σε σχέση με το internet και αυτά που έβαλε και ο γιάννης. Γενικά το internet είναι κάτι το οποίο είναι ριζικά καινούριο. Όχι μόνο για μας, που μπαίνει τώρα στη συζήτηση, αλλά και για ολόκληρη την κοινωνία. Όπως είπε κι ο γιάννης και όσοι ξέρουνε, έχει μια ιστορία ελάχιστων χρόνων. Από αυτήν την άποψη, οτιδήποτε κι αν ακουστεί τώρα, στο βαθμό που ξέρω ότι κανείς δεν έχει ούτε την εμπειρία, ούτε και την ανάλυση, ούτε και τη γνώση του αντικειμένου, οποιαδήποτε άποψη κι αν ακουστεί, δε θα τη θεωρήσω φερέγγυα. Ούτε δηλαδή την άποψη που ειπώθηκε από τα παιδιά, η οποία κατευθυνότανε προς μία κριτική, απορριπτική κατεύθυνση, ούτε και την άποψη βέβαια του γιάννη ότι δεν είναι έτσι τα πράγματα. Ναι μεν η γενική θεωρία είναι αυτή, αλλά μπορούμε να έχουμε τη σελίδα μας στο δίκτυο. Γενικά οι αντιδράσεις που υπάρχουν, μου θυμίζουνε κάπως σαν τον πρώτο άνθρωπο μπροστά στη φωτιά. Αν θα καεί, αν θα ζεσταθεί, αν θα φωτιστεί ή αν θα τυφλωθεί από αυτό το πράγμα. Δεν μπορώ να δώσω βαρύτητα σε καμία από τις απόψεις που ακούγονται σε σχέση με το ζήτημα του internet. Και μιλάω κιόλας από τη θέση ανθρώπου ο οποίος και για ανάγκες των συλλογικοτήτων στις οποίες συμμετέχω αλλά και από προσωπική διάθεση, έχω ασχοληθεί ιδιαίτερα με το ζήτημα του internet. Και στα σίγουρα πάντως, νομίζω ότι το σημείο που χρειάζεται να συζητήσουμε ιδιαίτερα σε σχέση με το internet, είναι ότι δεν μπορώ να φανταστώ ακόμα και τώρα ή ακόμα και σε μια στιγμή που θα έχει αναπτυχθεί παγκόσμια το κίνημα, ή ακόμα και στην περίπτωση που γίνει μια στραβή και γίνει η επανάσταση και κερδίσουμε, δεν μπορώ να φανταστώ ότι δεν θα υπάρχει αναγκαιότητα να δικτυωθούμε εμείς με ανθρώπους οι οποίοι θα ναι πολύ μακριά από μας και δεν θα υπάρχει η αναγκαιότητα να κάνουμε κάτι οργανωμένο, δικτυωμένο και να μπορεί να γίνει και την ώρα που το θέλουμε. Μέχρι στιγμής, γενικά και από το παρελθόν, η μόνη απάντηση που έχει δοθεί σχετικά με αυτό, είναι δίκτυα τα οποία δεν ξέρω αν θα είναι το internet, αλλά σίγουρα θα είναι κάτι το οποίο αύριο μεθαύριο πιθανών να είναι κάτι που θα γεννηθεί μέσα από το internet.

Από αυτήν την άποψη και μόνο, δεν έχω καμία απορριπτική διάθεση απέναντι στο δίκτυο. Και ταυτόχρονα δεν έχω και καμία εμπιστοσύνη σε απόψεις που ακούγονται.

παναγιώτης : Θα πω ότι προηγουμένως δεν απάντησα σε μια ερώτηση που ετέθη, γιατί θεωρώ ότι... δεν ξέρω... εγώ απλώς θέλω να πω ότι μακάρι να ήμασταν τόσο πολλοί ώστε να μπορούμε, ενώ κάποιοι είναι στο δρόμο και συγκρούονται πχ με την αστυνομία, να μπορούν κάποιιοι άλλοι να κάνουν ραδιοφωνική εκπομπή, τους έκαναν κάποιιοι το 77 στη μολόνια, όπου ενώ οι άλλοι συγκρούονταν με τους μπάτσους στο δρόμο, οι άλλοι ήταν στο ράδιο αλίκη και κάνανε έκκληση βοήθειας, να πίνε τα ασθενοφόρα, να πάει κόσμος να κατέβει από το ένα οδόφραγμα να πάει στις άλλο κλπ. Αν αυτό δεν είναι κατανοητό και πιστεύει η φίλη ότι εγώ είπα για διαχωρισμό πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας... φτερό στον άνεμο. Λοιπόν, στη φίλη προηγουμένως που μου είπε τί κάνουμε εμείς που είμαστε και στα κινήματα υπεράσπισης κρατουμένων, με το θέμα των μέντια. Βέβαια είναι αυτό που είπε ο μιχάλης προηγουμένα, ότι θα πρέπει να ξεκινήσουμε από την αρχή, να πούμε δηλαδή γιατί κάποια στιγμή κάποιοι σύντροφοι οι οποίοι κάνουν γενικώς μια κριτική πολύ ριζοσπαστική στα μέντια και στο υπάρχον, στον καπιταλισμό κλπ, φτάνουν σε ένα σημείο κάποια στιγμή να... — δεν θέλω να πω να παρακαλέσουν — να ζητούν κάποια στιγμή από τον εχθρό τους, να τους δώσει ένα περιθώριο. Θα έπρεπε κανείς λογικός άνθρωπος να απαντήσει, ότι αυτό είναι ζήτημα πραγματικά κινηματικό, και δεν θα έπρεπε να το κάνουν αυτό. Δηλαδή αυτοί που κάνουν μια συνολική κριτική στο υπάρχον, και μάλιστα με έναν τέτοιο ριζοσπαστικό τρόπο, θα έπρεπε πρώτα να ανακαλύψουν τί θα κάνουν στη χειρότερη στιγμή όντας στη διαδικασία του κινήματος και όχι στην καλύτερη. Δηλαδή να ανακαλύψεις τί θα κάνεις όταν σε έχουν βουτηξει οι μπάτσοι και κινδυνεύεις να φας 20 χρόνια φυλακή επειδή έριξες μια μολότοφ σε έναν, και όχι να λες τη στιγμή που ρίχνεις τη μολότοφ, τους γαμάμε ας πούμε. Αλλά αυτό είναι ένα μεγάλο ζήτημα, που δε λύνεται. Θα πω ένα παράδειγμα προσωπικό. Εγώ κατάγομαι από ένα χώρο που έκανε φοβερή κριτική στα μέντια. Και μέχρι πρόσφατα, δηλαδή μέχρι το 91-92, και τώρα δηλαδή έχω απέχθεια στους δημοσιογράφους. Δεν είχα ποτέ σχέσεις, και επαγγελματικά τους σιχαίνομαι τέλοσπάντων. Αλλά όταν ο σύντροφός σου, αυτός που κοιμάται στο διπλανό δωμάτιο με λίγα λόγια, είναι μέσα και πεθαίνει από απεργία πείνας, είναι πολύ απλό, εμένα μου έχει συμβεί δηλαδή. Αυτός που έμενε δηλαδή όχι ακριβώς στο δίπλα, στο παραδίπλα τέλοσπάντων χωροταξικά μέσα στο σπίτι, πέθαινε από απεργία πείνας. Και έπρεπε εγώ ας πούμε, ο οποίος έχω... από λάθος του, δεν ξέρω γιατί έφτασε σε αυτό το σημείο, δεν έχει να κάνει... αυτός όμως πεθαίνει. Και λεω εγώ τώρα που είμαι πολύ σκληρός, και έχω και τις καταγωγές μου και τις μνήμες μου, ας πρόσεχε; Θα το πω αυτό το πράγμα; Θα πω: είναι ένα φοβερό δίλημμα. Γιατί τελικά, σε αυτά τα πράγματα ρε παιδιά, τα ξέρουμε, δεν μπορείς να πεις εκ των προτέρων, να απαντήσεις. Μάλιστα καμία φορά, σε πράγματα που δεν τα καθορίζεις εσύ. Δηλαδή εδωπέρα είσαι σε μια ομάδα, συζητάς με τους άλλους πώς θα κατέβουμε στο δρόμο, για να συγκρουστούμε ή για να περιφρουρήσουμε, για να κάνουμε, και ξαφνικά κάποιος ή κάποιοι κάνουν κάτι. Δηλαδή δεν υπάρχει απάντηση. Η απάντηση είναι μια. Αυτή που ουσιαστικά είπε ο μιχάλης. Δηλαδή, ένα κίνημα... αλλά μπορούμε να μιλάμε στην Ελλάδα για κίνημα; ή για κινήσεις, για τάσεις; Ένα κίνημα τέλοσπάντων, έχει βάλει ζητήματα σε συνελεύσεις, σε πρακτικές, σε περιοδικά, σε ραδιόφωνα, τα έχει συζητήσει και έχει ένα μπουσούλα. Δηλαδή ξέρει πως κατεβαίνει κάτω. Θα φέρω ένα παράδειγμα από το amsterdam πολύ χαρακτηριστικό. Όταν οι ιταλοί που βγήκαν

από το τρένο, από τα κοινωνικά κέντρα δηλαδή, λέων καβάλο, πάντοβα κι όλα αυτά, οπισθοχώρησαν προς την πλατεία, είχαν τις ομάδες περιφρούρησης γύρω γύρω. Με πρόσωπο στους μπάτσους. Δηλαδή οι ομάδες περιφρούρησης είχαν πρόσωπο στους μπάτσους, ο βασικός κορμός προχωρούσε προς την πλατεία, κι έτσι πορευόταν. Δηλαδή αυτοί τα χουν συζητήσει, τα χουν βάλει σε διαδικασίες. Εμείς δεν το κάνουμε αυτό. Ή το κάνουμε πολύ αναιμικά. Εκεί είναι το πρόβλημα. Γι αυτό εγώ από την αρχή ξεκίνησα κι έβαλα ένα ζήτημα ως προς την κριτική την ριζοσπαστική απέναντι στα media. Γιατί οι ίδιοι εγώ πιστεύω και οι ίδιες, ατομικά αλλά και συνολικά, δεν έχουμε βάλει αυτά τα ζητήματα στον ίδιο τον χώρο. Δεν τα χουμε λύσει σαν γραμμές κατευθυντήριες, σαν μπουσουλές, οπότε από κει και πέρα να ξέρουμε τί θα κάνουμε στη δύσκολη. Συνήθως έχουμε πολύ εύκολο τον πανηγυρισμό, τη χαρά, ότι τους κάνουμε, τους δείχνουμε, εμείς έχουμε τα κότσια, κάνουμε το να... όταν έρχεται η δύσκολη ποτέ δεν το χουμε συζητήσει. Και κάτι ακόμα χειρότερο, όταν περνάει η φάση η δύσκολη ξεχνάμε. Δηλαδή εμείς δεν έχουμε καθίσει ποτέ συνολικά, σαν κίνημα υπεράσπισης κρατουμένων, να τα βάλουμε κάτω και να πούμε αυτές τις περιπτώσεις, πώς τις υπερασπίσαμε, τί εμπειρίες βγάλαμε; Πού κάναμε λάθη πού κάναμε σωστά; Τα ξεχνάμε, κάνουμε ας πούμε την τρίπλα μας, για λόγους ο καθένας- η καθεμιά τους δικούς του και μετά μας ξαναπαρουσιάζεται το πρόβλημα. Το οποίο όμως κάποια στιγμή αν πορευόμαστε έτσι, δεν θα το λύσουμε ποτέ. Και μέχρι στιγμής δεν το χουμε λύσει. Γιατί όντως δεν υπάρχει απάντηση. Αυτό που είπε ο μιχάλης, ότι μπορούμε κάποια στιγμή να οργανώσουμε, όπως έφερε το παράδειγμα των τεσσάρων. Ναι, όταν το κίνημα είναι δυνατό. Εγώ θυμάμαι την περίπτωση του γιάννη του μπαλή και του θοδωρή του τριανταφύλη, που όταν είχαμε κόσμο που κόλλαγε αφίσες, κάναμε συναυλίες, τρέχαμε από εδώ, τρέχαμε από εκεί, όντως η ανάγκη να φτάσουμε στα μέντια, τα κυρίαρχα να το πούμε έτσι, ήταν πολύ πιο αναιμική σε σχέση με άλλες περιπτώσεις. Αλλά εγώ προσωπικά, όντας και συναισθηματικός, δεν μπορώ να δώσω σε αυτό απάντηση. Αλλά από το λίγο μυαλό που έχω, λεω ότι όταν ένα κίνημα δεν θέτει καταστάσεις κριτικά, άρα εν δυνάμει υπερβατικά, θα ξαναβρίσκει μπροστά του τέτοια προβλήματα. Δηλαδή επαναστατικά ιστορικά.

...
το κίνημα που δεν έχει μνήμη δεν έχει μέλλον

...

γιάννης : Εγώ θέλω να πω, σε σχέση με αυτά που είπε ο παναγιώτης, γιατί είναι πολύ σημαντικά, ότι κάνοντας μια πολύ μικρή ιστορική αναδρομή σε σχέση με την υπόθεση μπαλή, σε σχέση με αυτά που είπε, να μην ξεχνάμε ότι υπήρχαν σύντροφοι οι οποίοι πήγαν στη ρίτα σακελαρίου και μαζεύανε λεφτά. Στην ουσία ικετεύανε για χρήματα για τον μπαλή. Κι έχουν μετανιώσει γι αυτό. Κι ο μπαλής, μετά την απεργία πείνας, φωτογραφήθηκε στον ταχυδρόμο με ημίφως δίπλα στα βιβλία του, σαν μια καινούρια προσωπικότητα του άλλου χώρου. Εκεί να κάνουμε αυτοκριτική. Το ζήτημα τώρα σε σχέση με αυτά που είπες, είναι ότι καταργείται μια διαλεκτική της πράξης. Δηλαδή δεν μπορώ εγώ, καθώς είμαι σε μια κίνηση, σε μια δράση, να σκέφτομαι τί θα κάνω μετά από ένα χρόνο, ή αν βρεθώ στο ακρότατο όριο. Αυτό είναι ένα ζήτημα που βάζει η ύπαρξη της δράσης. Οντολογικά, η δράση. Σαφώς κάποιοι άνθρωποι κάνουν ορισμένα πράγματα και την ώρα που τα κάνουν, το πιστεύουν αυτό. Τώρα σε ένα ακρότατο σημείο, δεν μπορώ να σκεφτώ ως που μπορώ να φτάσω. Θα με πιάσουνε, θα κάνω απεργία πείνας, και θα πεθαιίνω. Πώς να το εντάξω αυτό σε μια πορεία από τώρα και να κάνω και μια συνολική κριτική στα μμε; Εντάξει, αυτό το θεωρώ αυτοακύρωση. Σαφώς δεν μπορώ να κινούμαι με

το ακρότατο όριο, τί θα κάνω αν μπω στη φυλακή. Δεν μπορώ να πω ότι θα αρθρώσω μία θέση για τη φυλακή από τώρα, χωρίς να έχω μπει μέσα. Αλλά στο ενδεχόμενο που θα μπω, προφανώς είναι έτσι η δομή τους, που θα αλλάξουν πολλά πράγματα. Εγώ θεωρώ και σε σχέση με το παράδειγμα που είπες για τις καταλήψεις κλπ, ότι μπορεί να υπάρχει άλλο μέτωπο στην ιταλία, που να εναι ανοργάνωτο ας πούμε. Δεν σημαίνει ότι οι καταλήψεις ήτανε... όπως κι εδώ μπωεί να συμβαίνει αυτό. Οι καταλήψεις από μόνες τους, να χουν αυτή την αντιμετώπιση απέναντι στην καταστολή, με περιφρούρηση κτλ. Είναι ένα μέτωπο όμως αυτό. Και δεν είναι όλο το κίνημα οι καταλήψεις αυτές. Που σημαίνει ότι έχουνε συνεννοηθεί όλοι μεταξύ τους, όλες οι απόψεις κι έχουν φτιάξει μία αντιμετώπιση. Και στην ιταλία υπάρχει κατακερματισμός και διαφορετικές απόψεις. Επομένως μιλάμε για μια μεγάλη πληθώρα, που είναι αξεκαθάριστη. Και εννοώ αυτό που λέμε με τον προβληματικό όρο κίνημα ή χώρο. Αυτός ο χώρος να κάτσει να κάνει πράγματα. Υπάρχει μία ουσιαστική διαλεκτική, και το χουμε δει και από τον σάμπατο το γερύ ηρώων και τάφων, που διαβάζω, αργεντινή το 30, που μαζευτήκανε οι αναρχικοί, και υπήρχανε από συμμορίες, μέχρι που δε μαχαιρώθηκαν στη συνέλευση. Αυτό μπορεί να συμβεί, και το βλέπουμε και ότι ιστορικά ισχύει. Υπήρχανε οι ατομιστές οι ατομικιστές που βάζανε βόμβες στα καφενεία, υπήρχανε αυτοί που αναγκαστήκανε να αρθρώσουνε τον όρο ελευθεριακός κομμουνισμός για να διαχωριστούνε στην ουσία –στη γαλλία εκεί δημιουργήθηκε ο όρος- από τους μηδενιστές αναρχικούς του στυλ νετσάγιεφ κλπ.

...

Επειδή τώρα συζητάμε για ένα πράγμα το οποίο είναι πάρα πολύ σημαντικό. Εγώ βλέπω ότι μια λογική σαν κι αυτή μπορεί προφανώς να δικαιολογεί πολλά πράγματα και μια άλλη σχέση με τα μμε. Ή μπορεί να λες εξαρχής ότι όταν φτάσει ο άλλος εκεί, εγώ δεν θα διαπραγματευτώ τίποτα κι αυτό είναι γεγονός. Πιστεύω ότι σαφώς πρέπει να τελειώνουμε με τα μμε μια κι έξω. Γιατί προφανώς είναι και χαζό, και με την ιστορία που έγινε τώρα με τη δολοφονία –όπως και να το κινεί κανείς- του μαρίνου. Σε αυτήν την ιστορία, έλεγε ο κόσμος, ότι – πέρα από το αλήτες ρουφιάνοι δημοσιογράφοι που είχε απλώσει πολύ και το είχε βιώσει η ίδια η κοινωνία, κι όμως γέμισε η ελευθεροτυπία από κείμενα αναρχικών, δηλαδή μια οπισθοδρόμηση – μπήκαν ζητήματα του στυλ η κοινωνία έλεγε ότι χαφιές ο δριμυλής, οι αναρχικοί λέγανε ότι δεν είναι χαφιές, είναι αγωνιστής. Δηλαδή μια ιστορία την οποία εισήγαγαν τα μμε, με έναν μελετημένα χειραγωγικό τρόπο, και για τον ίδιο το χώρο. Δηλαδή εμφάνισαν αυτό που ήθελαν, μέσα σε αυτήν την ιστορία τα μμε. Τέλοσπάντων, είναι θυμικός ο λόγος γιατί θυμήθηκα διάφορα από αυτή την ιστορία.

μήτσος μ : Κάτι που θα θελα να πω, σε συνέχεια περισσότερο της κουβέντας που ανοίχτηκε, είναι όσον αφορά αυτές τις κινήσεις που γίνονται σε περιπτώσεις ανάγκης, όπως έχει γίνει επανειλημμένα, σε απεργίες πείνας, που έχει φτάσει κάποιος στα τελευταία του. Αυτό που θέλω να τονίσω, είναι ότι αυτό που δεν πρέπει να λείπει ποτέ από αυτές τις καταστάσεις και συνήθως λείπει, είναι η κριτική μετά. Δηλαδή, το πιθανότερο είναι ότι αν ήταν κάποιος πολύ κοντινός μου, θα ήταν τόσο έντονο το συναίσθημα στο να τον βοηθήσω να σωθεί ή δεν ξέρω 'γω τι άλλο, που θα έκανα πολλά πράγματα που να ήταν αντίθετα με τις πολιτικές μου επιλογές. Όμως το σημαντικό είναι μετά να κάνεις κριτική, η οποία κριτική θα βοηθήσει και εσένα, αλλά και θα δίνει ένα μήνυμα για την συνολική οπτική των κινήσεων και των πολιτικών επιλογών. Και θα το θέσω σ' ένα παράδειγμα. Είναι κάποιος που για κάποιους λόγους διώκεται, κάνει μια απεργία πείνας -το πως

έφτασε σε αυτή την απόφαση, μόνος του, με συντρόφους, με ποιον τρόπο τελοσπάντων δεν μπορούμε να το εξετάσουμε-. Αλλά ερχόμαστε μπροστά σε τετελεσμένο γεγονός για να πάρουμε θέση. Από εκείνη την στιγμή και μετά, εμείς μπορούμε να κάνουμε πράγματα για να βοηθήσουμε, αλλά όταν θα 'χουμε κάνει υποχωρήσεις σε κατακτημένες θέσεις, τότε εκ των υστέρων αυτό πρέπει να εξετάζεται, και να εκτιμάται κατά πόσο μπορεί να ήταν νίκη το αποτέλεσμα, ή ήττα. Δηλαδή μπορεί ένας άνθρωπος τελικά να βγαίνει έξω και να σώζεται ας πούμε η ζωή του – εντάξει αυτό είναι και επιθυμητό πολλές φορές- αλλά ήταν νίκη αυτό τελικά; Μήπως ήταν ήττα; Μήπως τελικά εξαρχής η κίνηση που μπορεί να ξεκίνησε σαν πολιτική επιλογή, θα καταντήσει όχι πολιτική επιλογή, αλλά μια υπόθεση λίγο συναισθηματική, λίγο σαν αυτή τη βλακεία που βγαίνει στα κανάλια... κρίμα και κάτι τέτοιο; Επομένως αυτό που θέλω να πω είναι ότι αυτή η κριτική είναι που λειτουργεί σαν παράδειγμα, ώστε να λειτουργούμε αυτόματα στο μέλλον σε τέτοιου είδους καταστάσεις και να βλέπουμε εξαρχής όλη την υπόθεση πως μπορεί να κυλήσει και που μπορεί γενικά να σπάσουμε. Να κρατηθούμε έτσι ώστε να 'χουμε και το επιθυμητό αποτέλεσμα.

γιάννης μ : Θα ήθελα δυο πράγματα να πω πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα. Να βάλω έναν προβληματισμό. Υπάρχουν πάρα πολλοί τρόποι δράσης που αναπτύσσουμε εδώ πέρα. Έχουν το στοιχείο ότι απευθύνονται γενικότερα στην κοινωνία μέσω της δημοσιοποίησης κιόλας. Η απεργία πείνας είναι το πιο σημαντικό παράδειγμα και ουσιαστικά ποντάρουν σε μία κοινωνική ευαισθησία που υπάρχει διάχυτα ή σε συνθήκες που σου επιτρέπουν να κινείσαι στο συγκεκριμένο ή οι συγκεκριμένοι θεσμοί ή οτιδήποτε άλλο τέτοιο και άμα ξεκινήσει κάποιος να κάνει απεργία πείνας σημαίνει ότι προσπαθεί να ενημερώσει όλο τον κόσμο μέσω της απεργίας πείνας ή όσο το δυνατόν περισσότερο μπορεί ώστε να αναπτυχθούν κάποιες κοινωνικές αντιστάσεις. Όχι απαραίτητα μόνο από τον δικό μας χώρο, αλλά και μέσα σε χώρους όπου η κυριαρχία είναι δεδομένη. Ώστε να καταφέρει να αντιμετωπίσει το δικό του -δεν είναι μόνο στην απεργία πείνας αυτό το πράγμα είναι και σε πολλούς άλλους τρόπους αντίστασης-. Ειδικά όταν είμαστε σε περιόδους άμυνας που χρησιμοποιούμε τέτοιες μεθόδους, που έχουν το στοιχείο της δημοσιότητας, πρέπει να γίνει μια δημοσιοποίηση έχοντας σαν δεδομένο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των μμε αλλά και του κόσμου, της κοινωνίας δηλαδή, είναι προσανατολισμένοι προς τα εκεί, για την πληροφόρησή του. Αυτό είναι δεδομένο. Σχεδόν αναγκαστικά, χρειάζεσαι για να το δημοσιοποιήσεις να... καταφθάνουν... ας πούμε... και όλος αυτός ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε εδώ πέρα. Στην έσχατη στιγμή, θα φτάσω ας πούμε και στην εφημερίδα ή θα πάω και στο Σκάι ή δεν ξέρω κι εγώ τί θα κάνω ας πούμε. Ουσιαστικά άμα πάρουμε διαφορετικά λίγο τη λογική αυτή, πρέπει ν' απορρίψουμε μορφές πάλης που έχουν μέσα το στοιχείο της δημοσιότητας, μιας και δεν μπορούμε να την πραγματώσουμε. Αν δεν μπορούμε δηλ. μόνοι μας να πραγματώσουμε μια δημοσιότητα, ότι κάποιος σύντροφός μας κάνει απεργία πείνας και πεθαίνει, και χρειαζόμαστε την εφημερίδα... ουσιαστικά τέτοιοι τρόποι δράσης πρέπει κατά κάποιο τρόπο να απορριφθούν ή να εξετάζονται πάρα πολύ προσεκτικά. Και λέω ότι δεν είναι μόνο για την απεργία πείνας, είναι κι άλλοι τρόποι δράσης που χρησιμοποιούμαστε. Ένα είναι αυτό. Το δεύτερο που ήθελα να βάλω πάλι έτσι σαν προβληματισμό, είναι σχετικά με αυτούς που εργάζονται μέσα στα μμε. Γενικά και από αυτά που ειπώθηκαν κάπως στο κείμενο ήτανε μια αφοριστική, συνολικά αφοριστική στάση, σε σχέση με αυτούς που δουλεύουνε μέσα στα μμε. Ότι κατά κάποιο τρόπο είναι έτσι κι αλλιώς αφομοιωμένοι, δεν έχουν κανένα περιθώριο κίνησης μέσα εκεί, και είτε το κάνουν

συνειδητά, είτε ασυνειδητά, για μας το ίδιο είναι, και δεν τους εξετάζουμε. Θέλω να πω, ότι αυτό γενικά ισχύει σε πολλούς χώρους δουλειάς, δηλαδή σε όλους τους χώρους δουλειάς και όχι μόνο στα μμε. Και στο εργοστάσιο και στο ένα και στο άλλο. Και δεν λέμε τα ίδια πράγματα. Δηλαδή μια ερώτηση –κι έχω και συγκεκριμένα παραδείγματα ανθρώπων στο μυαλό μου, προσώπων φυσικών που κάπως αντιστρατεύονται αυτής της λογικής- μια ερώτηση ας πούμε. Είναι ανθρωπίνως αδύνατο να αναπτυχθεί ένα συνδικαλιστικό κίνημα πραγματικό μέσα στα μμε ή ένας συνδικαλιστικός αγώνας κάπως, με κάποιες λογικές -όχι φυσικά ίδιες με τις δικές μας αλλά λίγο πιο προωθημένες από ότι του ασφαλιστικού ή ξέρω 'γω οποιοδήποτε άλλο διεκδικήσιμο- ένα αίτημα οικονομικής φύσης; Αν δηλαδή θεωρούμε απίθανο να συμβεί ένα τέτοιο πράγμα, οι εργαζόμενοι μέσα σ' αυτούς τους χώρους είναι a priori ξεκομμένοι από μας. Τελείως αφομοιωμένοι στο σύστημα αυτό και μάλιστα στα υψηλά κλιμάκιά του, ώστε να τους αφορίσουμε τελείως.

μάνος : Στην εισήγηση δεν μιλήσαμε για όλους τους εργαζόμενους στα μμε, δεν πιάσαμε ας πούμε και τις καθαρίστριες που τα καθαρίζουνε, τους τεχνικούς κλπ. Αν εννοούσε τους δημοσιογράφους, εμείς δεν εννοούσαμε μόνο τους δημοσιογράφους, αυτούς όλους που επεμβαίνουν στο επικοινωνούμενο για να το διαμορφώσουνε. Δεν πιάνουμε και αυτούς που δουλεύουνε στο εργοστάσιο και κατασκευάζουνε τα υλικά που χρησιμοποιούνται στη ραδιοφωνία για παράδειγμα.

θοδωρής : Στη σφαίρα του φανταστικού, στη σφαίρα της φιλοσοφίας, θα ήταν δυνατόν σε μία αλυσίδα παραγωγής μμε με βάση το περιεχόμενο, όπως έχει τεθεί στη συζήτηση, να υπάρξει μια συνδικαλιστική δράση, όχι με την έννοια των οικονομικών απαιτήσεων ενός κλάδου, αλλά μια συνδικαλιστική δράση η οποία το βασικό νομίζω νόημα που θα χει σε κλάδους εργασίας, είναι να βάζει θέματα στο περιεχόμενο της δουλειάς της. Αυτό το πράγμα νομίζω Γιάννη, ότι άμα το σκεφτείς, το να δουλεύεις σε ένα πράγμα που ελέγγω γιάννη, το περιεχόμενο της παραγωγής της πληροφορίας και να βάζεις θέμα στη δουλειά σου και να συνεχίζεις να δουλεύεις σε αυτό κάνοντας δηλαδή μία συνδικαλιστική δράση σε αυτό το πεδίο, δεν μπορώ να το καταλάβω πως θα μπορούσε να γίνει.

γιάννης μ : Τον συνδικαλισμό τον έφερα σαν παράδειγμα. Το πιο σημαντικό για μένα είναι ότι απορρίπτεις συλλήβδην ολόκληρη κατηγορία εργαζομένων. Ή κάποιες αντιστάσεις που μπορεί να υπάρχουν, ή μια προσωπική αντίσταση σε ένα συγκεκριμένο δημοσιογράφο, ή χίλια δυο πράγματα. Και το παράδειγμα που λες για το συνδικαλισμό, υπάρχουνε εργαζόμενοι σε αντίστοιχα «άσχημα» χώρους εργασίας και παραγωγής γιατί δεν είναι μόνο η πληροφορία, είναι και άλλα πράγματα στα οποία είμαστε ενάντια. Και παρόλα αυτά δεν έχω ακούσει ότι δεν μπορεί να υπάρχει ένα φως, μια ελπίδα ή κάτι που να αναγνωρίζουμε ότι είναι σωστό μέσα σε τέτοιους χώρους από διάφορες κινητοποιήσεις που έχουνε κάνει.

θοδωρής : Κοίτα πάντως επειδή έφερες κι ένα παράδειγμα πολεμικής βιομηχανίας. Δεν θα μπορούσα να αφορίσω, ιδίως σε τέτοιους καιρούς που ζούμε, κάθε εργαζόμενο ο οποίος θα είχε μια σχέση οργανική μέσα στην αλυσίδα παραγωγής, που ας πούμε θα αφορούσε την πολεμική βιομηχανία ή κάποια άλλη. Παρόλα αυτά λέω, σε μία οργανική θέση που θα παράγει όπλα, για συγκεκριμένο λόγο όπλα, όχι γενικά όπλα, δεν είναι το θέμα το ότι παράγω όπλα ή ότι παράγω εικόνα, το ότι βοηθάω στους πομπούς της τηλεόρασης. Συγκεκριμένο σκοπό βοηθάς. Ένα

παράδειγμα που ακούστηκε και από το μήτσο, είναι η ο συνδικαλισμός των αστυνομικών. Δημοκρατικότετος, βάζει θέματα, να βοηθήσουμε τον πολίτη και τέτοια. Δεν βάζει θέμα για το περιεχόμενο της δουλειάς, το ποιόν εξυπηρετεί και το τί ρόλο παίζει ουσιαστικά.

γιώργος : Απλά μια παρατήρηση θα ήθελα να κάνω. Σου βάζει ένα συγκεκριμένο ερώτημα, και πας κατευθείαν στην πιο ακραία περίπτωση. Στον συνδικαλισμό ας πούμε των μπάτσων. Οι οποίοι αποτελούν μέσα στους μισθωτούς μια απειροελάχιστη μειοψηφία. Εγώ συμφωνώ με το ερώτημα που βάζει ο Γιάννης, πιστεύω ότι είναι σημαντικό. Αυτή τη στιγμή δουλεύουν χιλιάδες άνθρωποι στα μμε. Να πούμε τώρα εμείς ότι όλοι αυτοί διαμορφώνουν τα μηνύματα της αλλοτριωτικής μεσολάβησης, τα μηνύματα όλα αυτά που περνάνε μέσα από τα μμε και να τους απορρίψουμε συλλήβδην, σημαίνει ότι απορρίπτουμε έναν ολόκληρο κλάδο εργαζόμενων, πράγμα που μου φαίνεται πολύ κουφό. Το ίδιο μπορείς να κάνεις και με τους εργάτες της πολεμικής βιομηχανίας, που παράγουν όπλα. Τα οποία χρησιμοποιούνται για να σκοτώνονται άνθρωποι. Το ίδιο μπορείς να πεις ας πούμε για τους δάσκαλους και τους καθηγητές. Καταπιέζουν να πούμε τα παιδιά. Πάμε παραπέρα να βρούμε άλλους ας πούμε. Εγώ μπορώ να σου πω και για τους εμποροϋπάλληλους που πουλάνε το εμπόρευμα. Πουλάνε το εμπόρευμα να πούμε οι καριόλδες. Τί θα γίνει τώρα να πούμε δηλαδή,

θοδωρής : Για να καταλάβεις ότι δεν είμαι αφοριστικός, όπως το εννόησες, δουλεύω στην τηλεόραση. Γι αυτό το λόγο κατέβηκα από εκεί, για να πω στην ερώτηση του Γιάννη για το αν μπορεί να γίνει συνδικαλισμός. Σαφώς και δεν αφορίζω όλους τους εργαζόμενους που δουλεύουν σε τέτοιου είδους βιομηχανίες ας το πούμε, όπως και σε ανάλογες άλλες που ο σκοπός τους τελικά είναι συγκεκριμένος και χρησιμοποιείται κάπως. Εγώ είπα ότι η ο να κάνουν συνδικαλισμό αυτοί που διαμορφώνουν, οι δημοσιογράφοι, θα πρέπει ένα βασικό πράγμα να είναι –τέτοιο πράγμα μιλούσε ο Γιάννης όχι για οικονομικά αιτήματα, ή για κατοχύρωση του συνδικαλιστικού τους κλάδου, ή για μια μετατροπή του– θα πρέπει να βάλουν το περιεχόμενο της δουλειάς τους. Αυτό το πράγμα αυτομάτως, αυτοαναίρει τη δουλειά που έχουν αναλάβει να κάνουν. Και είπα ότι γενικά –άμα το πάρομε έτσι στη σφαίρα του φιλοσοφικού– να κάνουμε μια κουβέντα. Γίνεται αυτό; Γίνεται να. Δηλαδή σε κουβέντα μπορούμε να το βάλουμε και να πούμε γίνεται. Με αυτόν τον τρόπο, θέτει ζητήματα, κάνει εκεί, παλεύει, συνδικαλιζεται, συγκρούεται, εντάξει. Αλλά μιλάω σε πραγματικές βάσεις και με το όπως είναι δομημένες αυτές οι βιομηχανίες και οι θέσεις εργασίας μέσα σε αυτές.

θανάσης : Γενικά το ζήτημα είναι ότι τα μμε προσπαθούν να έχουν όσο πιο πολλούς πελάτες, τους οποίους θα αλλοτριώνουν, και θα περνάνε τα δικά τους μηνύματα, τις δικές τους εντολές. Και έτσι προσπαθούν να βάλουν όσο πιο πολύ κόσμο μέσα, να τον αφομοιώσουν, να τον αλλοτριώσουν και να τον βάλουν στο δικό τους παιχνίδι. Έτσι, δεν μπορείς να κάνεις βουτιές μέσα στα μμε και να βγαίνεις. Ούτε μπορείς να πεις ότι είμαι μέσα για να τα αλλάξω, γνωρίζοντας ότι είναι μια πολύ καλοστημένη επιχείρηση, η οποία άμα μπορεί να σε χρησιμοποιήσει σε χρησιμοποιεί, αν δεν μπορεί να σε χρησιμοποιήσει και θεωρεί ότι είσαι επικίνδυνος γι αυτήν πολύ απλά δε σε βάζει. Δηλαδή στο βαθμό που είσαι μέσα, σημαίνει ότι αυτοί που τα διαχειρίζονται, αυτοί που έχουν τα μμε, έχουν κρίνει ότι είσαι όχι μόνο ακίνδυνος γι αυτούς, αλλά και αξιοποιήσιμος, εφόσον μπορείς μέσα από αυτά να αφομοιωθείς εσύ, καθώς και οι άνθρωποι τους οποίους εκφράζεις, από την

στιγμή που είσαι δημοσιογράφος. Και χωρίς να κρίνω τις καλές ή κακές προθέσεις, τα πράγματα που έχουν να δώσουν οι δημοσιογράφοι μέσα στα μμε, εγώ τους απορρίπτω ως επικίνδυνους. Καθώς και το ζήτημα που αναφέρθηκε για τους απεργούς πείνας. Και για κάποιες καταστάσεις. Τέθηκε το ζήτημα, άμα κάνουμε κριτική, αλλά πάντα το κάνουμε να μπαίνουμε στα μμε. Το ζήτημα είναι ότι όταν μπαίνεις στη λογική που μπαίνει το συναίσθημα μέσα, πάντα ο κάθε άνθρωπος έχει πέντε ανθρώπους δίπλα του, πέντε άλλους. Έτσι κάθε απεργός πείνας έχει πέντε συντρόφους δίπλα του, οι οποίοι συναισθηματικά, άμα το θέτουμε πάντα έτσι ότι παίζει το συναίσθημα, που παίζει, θα κάνουμε κάποιες κινήσεις και πάντα θα μπαίνουμε σε φαύλο κύκλο να απολογούμαστε γι αυτό. Το ζήτημα είναι ότι μέσα στη μικρή μου πορεία μέσα σε αυτό που λέμε χώρο, μέσα από εμπειρία, έχω μάθει να μαθαίνω πρώτα τί να μην κάνω. Και το ζήτημα είναι, ότι όταν μαθαίνεις πάντα θεωρητικά το τί να μην κάνεις, δηλαδή δεν πάω στα μμε, ταυτόχρονα όταν μπαίνεις στο δίλημμα του τί κάνω, πάντα υπάρχει μια μικρή στενότητα. Από την άποψη ότι, παρά το ότι υπάρχουν τα ραδιόφωνα στη Θεσσαλονίκη, υπάρχουν κάποια έντυπα, δεν έχουμε καταφέρει να ξεφύγουμε μέσα από αυτόν τον κλειστό κύκλο ο οποίος μπορεί να διευρύνεται μέσω των ραδιοφώνων, αλλά παραμένει ένας κύκλος, και δεν καταφέρνει πάντα να γίνει μια γενική απεύθυνση προς ολόκληρη την κοινωνία. Δεν έχω μια λύση στο μυαλό μου. Παρόλα αυτά λέω ότι μέσα στην όλη επικινδυνότητα του να μην έχω την απεύθυνση στην κοινωνία, το προτιμώ από το να βάλω ένα ολόκληρο κίνημα σε ένα παιχνίδι που είναι επικίνδυνο. Μπορεί να βγάξει από κίνδυνο ίσως ένα σύντροφο, βάζει όμως σε κίνδυνο τους γύρω και τα πράγματα που έχουν κατακτήσει πνευματικά αλλά και σε πρακτική άλλοι άνθρωποι. Και λέω ότι μένω έξω από τα μμε, προσπαθώντας να βρω, να κατακτήσω τί μπορώ άλλο να κάνω. Πώς μπορώ να έχω μια καλύτερη απεύθυνση έξω από τα μμε.

στέλιος : Εγώ θέλω να ξεφύγω λίγο από αυτά που λέγονται μέχρι τώρα και να πω για κάτι που ειπώθηκε στη αρχή της κουβέντας. Από το παιδί που διόβασε μια φράση από το κείμενο και ταυτόχρονα έθεσε ότι αντιμετωπίζει τα πράγματα κάπως μαύρα. Αυτό το μαύρο μπορεί να σημαίνει πολλά, αλλά απότι κατάλαβα έδωσε μια αρνητική χροιά. Και αυτό που μπορώ να κατανοήσω εγώ, είναι ότι τα μμε ας πούμε στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι κάτι στατικό το οποίο επιβάλλεται με ολοκληρωτικό τρόπο και δεν υπάρχει κάτι να αντιπαρατεθεί σε αυτό και ότι εν πάση περιπτώσει είναι μια στατική κατάσταση. Αυτό δηλαδή που εγώ προσωπικά το λέω σαν δαιμονολογία ενάντια στα μμε, ότι τα μμε είναι κάτι το οποίο εκφράζεται από τα πάνω και δεν υπάρχει κάτι να αντιπαρατεθεί σε αυτό. Επίσης είπε ότι όλη αυτή η μαύρη ματιά διαχέει το κείμενο. Να πω ότι αυτό το πράγμα ήταν εξαρχής στο μυαλό μας, να μην δαιμονολογήσουμε όσον αφορά τα μμε, να πούμε ξεκάθαρα ότι η κοινωνική πραγματικότητα υπάρχει ούτως ή άλλως και αναπαράγεται και από διάφορα άλλα πράγματα. Και πέρα από αυτό να πω ότι γενικά δεν υπάρχει σε αυτό το κείμενο αυτή η δαιμονολογία, το είχαμε εξαρχής στο μυαλό μας. Τώρα έθεσε ένα άλλο ζήτημα όσον αφορά τον ταξικό αγώνα. Έγινε και η ερώτηση από τον μήτσο και η οποία κάπως δεν προχώρησε. Θα θελα να το αναλύσει, να το εξηγήσει κάπως. Γιατί έμεινε απλά έτσι σαν μια φράση μόνο.

γιώργος : Θα προσπαθήσω απλά, μην περιμένεις σπουδαία πράγματα. Ενωώ το εξής, θεωρώ ότι το κεφάλαιο είναι ταξική πάλη. Θεωρώ ότι το θέμα είναι ταξική πάλη. Θεωρώ επίσης ότι και τα μμε είναι ταξική πάλη. Τί εννοώ με αυτό δηλαδή, ότι φέρουν πάνω τους τα ίχνη της ταξικής πάλης. Το ζήτημα ανάλυσης των μμε είναι

καθαρά ιστορικό ζήτημα. Δεν ήταν τα μμε της δεκαετίας του 60 τα ίδια με αυτά που είναι στη δεκαετία του 90. Τί έχει αλλάξει, τί έχει μεσολαβήσει εντωμεταξύ και παρουσιάζουν μια τέτοια διαφορετική μορφή με περιεχόμενο, Αυτό που έχει μεσολαβήσει όλο αυτό το χρονικό διάστημα είναι οι κοινωνικοί αγώνες. Είναι ο ταξικός ανταγωνισμός. Δηλαδή η μάχη των προλεταρίων με το κεφάλαιο. Και επίσης και άλλοι αγώνες. Η μάχη των φεμινιστριών ενάντια στην πατριαρχία, η μάχη των νέων ενάντια στους μεγαλύτερους, η αντικουλτούρα της δεκαετίας του 60 και του 70. Όλα αυτά τα πράγματα έχουν αλλάξει τα μμε. Συνεπώς δεν μπορεί κανείς να αναλύσει σήμερα τη λειτουργία τους, τη μορφή τους, το περιεχόμενό τους, τα μηνύματα τα ίδια που περνάνε, χωρίς να αναφερθεί στους κοινωνικούς αγώνες των προηγούμενων δεκαετιών. Δεν είναι μια εκπομπή όπως το κομπούζιο πχ -που γινότανε κιόλας εδώ στη Θεσσαλονίκη- το ίδιο με τις εκπομπές της YENEΔ και της EIPT της δεκαετίας του 70. Δεν είναι μόνο ότι προσπαθεί να αφομοιώσει κάτι. Αυτό είναι η δεύτερη σκηνή ας το πούμε του θεατρικού έργου. Η πρώτη σκηνή του θεατρικού έργου είναι γιατί αναγκάζεται να αφομοιώσει κάτι. Γιατί οι ίδιοι οι άνθρωποι έχουν επιβάλει το λόγο τους πάνω στα μμε. Τα μμε τον παίρνουν και προσπαθούν να τον εγκλωβίσουν μέσα σε μια εμπορευματική μορφή. Συνεπώς, η μεσολάβηση, η αλλοτριωτική μεσολάβηση δηλαδή, δεν αναιρεί τον ταξικό ανταγωνισμό, όπως το παρουσιάζετε μέσα στο κείμενο. Αυτό ήθελα να πω. Πρώτα από όλα να διευκρινίσω κάτι. Δεν θεωρώ ότι η ταξική πάλη οδηγεί αναγκαστικά σε επανάσταση. Αυτή ήτανε μια άποψη που είχε εκφράσει ο μαρξ το 19^ο αιώνα, ότι η ταξική πάλη αναπόφευκτα οδηγεί σε περαιτέρω όξυνση των αντιπαράθεσεων και τελικά καταλήγει στην δικτατορία του προλεταριάτου και στον κομμουνισμό. Αυτήν την άποψη δεν τη δέχομαι. Σημαίνει το εξής αυτό. Ότι η ταξική πάλη, μπορεί να έχει και ρεφορμιστικά αποτελέσματα. Μπορεί να εκφραστεί και μέσα από μορφές που σε πρώτη εντύπωση δείχνουν αντιδραστικές. Πχ υπάρχουνε πάρα πολλοί μέσα στο χώρο, που υπερασπίζονται τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα. Όλα τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα έχουνε εθνικιστική ιδεολογία. Κι όμως μερικοί επιμένουν να τη βλέπουνε μόνο στους φασίστες και στα συλλαλητήρια για τη μακεδονία. Γιατί όμως θέλουν να βλέπουν στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα όχι μόνο την εθνικιστική ιδεολογία, αλλά και κάτι άλλο πίσω από αυτό. Γιατί όντως εκεί πέρα μέσα, με αλλοτριωμένη μορφή υπάρχει και ο κοινωνικός ανταγωνισμός. Υπάρχει ο κοινωνικός ανταγωνισμός στην ιντιφαντα, στην παλαιστίνη εννοώ, όπως υπάρχει και η εθνικιστική ιδεολογία. Έτσι και μέσα στα μμε συνυπάρχει ο αγώνας των προλεταρίων ενάντια στο κεφάλαιο, με την αφομοιωμένη του μορφή. Αυτό ήταν όλο κι όλο που ήθελα να πω. Θέλει περισσότερη εξήγηση, ερμηνεία όλο αυτό το πράγμα σίγουρα.

Να ορίσω και το προλεταριάτο δηλαδή τώρα; Άντε... λοιπόν, θεωρώ ότι προλετάριος είναι όποιος εργάζεται για τη δημιουργία υπεραξίας. Δηλαδή προλετάριοι αυτή τη στιγμή είναι όλοι οι μισθωτοί και επίσης είναι οι γυναίκες που δουλεύουνε στο σπίτι, είναι προλετάριοι γιατί δουλεύουνε για την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης. Προλετάριοι είναι και οι φοιτητές γιατί κι αυτοί προετοιμάζονται για να μπουέ μέσα στην αγορά εργασίας, δηλαδή να δουλέψουνε για το κεφάλαιο, να δουλέψουνε για να παραχθεί υπεραξία, να παραχθεί κέρδος και τους μόνους που δεν θεωρώ προλετάριους είναι τους αγρότες πχ που είναι μικροεπιχειρηματίες, κάποιον που είναι μαγαζάτορας... και τα στελέχη... να θεωρώ ότι είναι προλετάριοι. Με αυτό τί εννοώ, αυτή είναι η αντικειμενική ερμηνεία. Υπάρχει όμως και η υποκειμενική ερμηνεία του προλεταριάτου. Προλετάριοι είναι και αυτός ο οποίος αγωνίζεται ενάντια στην κοινωνική του θέση, ενάντια σε αυτό το οποίο είναι αναγκασμένος να κάνει, επειδή ακριβώς πρέπει να αποκτήσει χρήμα

για να μπορέσει να επιβιώσει. Λειτουργεί όλη αυτή η διαδικασία. Το βασικό μου επιχείρημα εμένα είναι το εξής. Εμένα δε με απασχολούνε τα προβλήματα του χώρου για να το θέσω έτσι. Δεν με απασχολεί ας πούμε τί θα κάνουμε: για έναν άλφα ή βήτα σύντροφο ο οποίος είναι στη φυλακή κλπ. Εγώ κάπως ας μετρίεμαι έξω από τέτοιου είδους συζητήσεις. Δεν το λεω αυτό για να προκαλέσω στιβήποτε άλλο αλλά γιατί πριν από στιβήποτε άλλο θεωρώ τον εαυτο μου σαν μέλος αυτής της εργατικής τάξης που αποκαλώ προλεταριάτο, επομένως με ενδιαφέρει όχι μόνο το τί θα γίνει με τον κύριο δριμυλή ή τον κύριο δαιέργολα ή τον κύριο τάδε, με απασχολεί τί γίνεται με όλους εκείνους οι οποίοι συμμετέχουν σε απεργίες, σε διαδηλώσεις, σε καταλήψεις κλπ και σε κάποια φάση συλλαμβάνονται από την αστυνομία. Και δεν με ενδιαφέρει εμένα με ανθρωπιστικό τρόπο ούτε είμαι αισθηματίας ας πούμε, όπως είπανε ορισμένοι εδωπέρα. Βάζω ένα πολύ απλό κριτήριο. Για ποιο λόγο ένας άνθρωπος αγωνίζεται. Κι έτσι θα έλυνα και το ζήτημα του κατά πόσο θα πρέπει πρώτα από όλα να τον υπερασπιστώ κι έπειτα βλέπει κανείς τί κάνει με τα μμε κλπ. Και να πω και κάτι άλλο, ότι εν κάποιος είναι πραγματικά κοινωνικός αγωνιστής κι όχι αηδίες τώρα... εντάξει, πήγα έκλειψα μια τράπεζα κι έγινε κοινωνικός αγωνιστής, έτσι; Αν κάποιος είναι πραγματικά κοινωνικός αγωνιστής, το να θελήσουνε κάποιοι να περάσουνε την περιγτώσή του μέσα από τα μμε, δηλαδή να μεσολαβήσουν κάποιοι πολιτικοί, βουλευτές κλπ για να βγει έξω, γιατί αυτό σημαίνει να απευθυνθείς στα μμε και δεν το λεγε κανένας τόση ώρα πριν, έτσι; Δηλαδή γιατί απευθύνεσαι στα μμε; Απευθύνεσαι για να μεσολαβήσει ένας βουλευτής, να μεσολαβήσει ένας πολιτικάντης ας πούμε για να βγει έξω. Να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους. Αν κάποιος το κάνουν αυτό, σημαίνει πολύ απλά ότι το κίνημα είναι πάρα πολύ αδύναμο. Αυτό σημαίνει για μένα. Δηλαδή το να αρχίζεις να κατηγορείς και να βάζεις ηθικές ταμπέλες, δεν πρέπει να το κάνεις... και μα και μου... νομίζω ότι παίρνει τη συζήτηση από την ουσία, το πόσο δυνατό είναι ή όχι ένα κίνημα και το πάει σε ζητήματα ηθικής, αρχών κλπ κλπ, όπου εκεί πέρα γίνεται τρομερό μπλέξιμο. Αν ήθελα να αναλύσω όλα αυτά που είπα θα μου χρειαζόντουσαν ώρες.

μήτσος : Κάτι γενίκευσε πολύ, έκανες κάτι αντίστοιχο με κάποιον προηγούμενο, δεν έχει σημασία, δεν είναι εδω τώρα. Λες ότι, εντάξει, ότι άμα κάποιος βρίσκεται εκεί και μεσολαβήσει ο πολιτικός για να βγει, τότε το συμπέρασμά μου είναι ότι το κίνημα έχει κρίση. Ένα πράγμα που δεν καταλαβαίνω είναι, θεωρείς ή δε θεωρείς ότι η δράση σου έχει κάποια χαρακτηριστικά υποδειγματικότητας; Ότι εν πάση περιπτώσει μέσα από την κίνησή σου αποκαλύπτεις και προσπαθείς να μεταφέρεις κάποια μηνύματα; Και σε σχέση με το ότι βρίσκεσαι στη φυλακή -εσύ ο κοινωνικός αγωνιστής, όχι ο ένας ή ο άλλος- βρίσκεσαι για την αδιαμεσολάβητη δράση σου που στρέφεται ενάντια σε όλους τους θεσμούς της κυριαρχίας. Και στη συνέχεια όταν βρίσκεσαι γι αυτό μέσα, είναι κάπως αντιφατικό να αναιρέσεις την ίδια σου την ύπαρξη. Εντάξει ναι, το κίνημα περνάει κρίση, αυτό το ξέρεις και προτού, δεν καταλαβαίνω... δηλαδή κοινωνιολόγησε κάπως. Δεν το κατάλαβα καθόλου.

γιώργος : Πολλοί μπορούν να πιστεύουνε ότι η δράση τους είναι παραδειγματική και καλά κάνουν να το πιστεύουνε. Και καλά κάνουνε κι έχουν ας πούμε αρχές, προσπαθούν να πείσουν ας πούμε κάποιους άλλους ότι έτσι πρέπει να γίνονται τα πράγματα και όχι αλλιώς, αλλά το πιο σημαντικό από όλα, είναι να δούμε ποια είναι η αντικειμενική πραγματικότητα. Δηλαδή, καλά κάνεις εσύ και κριτικάρεις το ΑΛΦΑ - γιατί εμένα μ' αρέσει να λεω τα πράγματα με το όνομά τους- όταν λει ότι για κατάσταση εκτάκτου ανάγκης πρέπει να πάμε στα μμε, αλλά γενικά όχι. Γιατί είναι

μια τελείως ομορτυνιστική αντίληψη. Που ο καθένας μπορεί να την ερμηνεύσει όπως γουστάρει. Είσαι άνθρωπος με αρχές και καλά κάνεις και κριτικάρεις κάποιον ο οποίος φαίνεται να μη λειτουργεί με έναν τέτοιο τρόπο. Αλλά λέω ότι υπάρχει και κάτι σημαντικότερο με γαμώτο από αυτό. Δηλαδή, να καθόμαστε τώρα να τρωγόμαστε μεταξύ μας πενήντα-εκατό άνθρωποι; Ή τί θα μπορούσαμε να κάνουμε για να μεγαλώσει ένα κοινωνικό κίνημα, να σταματήσουμε να είμαστε γκέτο, να σκεφτόμαστε με νοοτροπίες περιθωριακές κι όλα αυτά; Εμένα αυτά είναι που με απασχολούν. Αν πραγματικά μπορέσει να αναπτυχθεί ένα κοινωνικό κίνημα, ένα προλεταριακό κίνημα όπως το εννοώ, όπως το είπα πριν. Αυτά τα ζητήματα θα αρχίσουν να θέτονται τότε πολύ πιο ουσιαστικά και πραγματικά νομίζω, με έναν τρόπο που θα ξεπερνάει κάπου την ηθική και τις αρχές. Είμαστε αδύναμοι, αυτό είναι να πούμε το πρόβλημα... και πρέπει να κοιτάξουμε πως θα μπορέσουμε να ενωθούμε με άλλους εργαζόμενους, με άλλους ανθρώπους που αντιστέκονται. Αυτό να βάλουμε σαν προτεραιότητα. Κι αυτό ξεκίνησα από την αρχή της κουβέντας και λέω ότι απουσιάζει. Η ταξική πάλη και οι κοινωνικοί αγώνες απουσιάζουν μέσα από αυτήν την ανάλυση. Αυτό εννοούσα. Ότι τί μάχες έχουμε δώσει μέχρι τώρα, τί έχουμε κερδίσει, να κάτσουμε να τα ψάξουμε αυτά τα πράγματα. Πού έχουμε χάσει και γιατί ως ένα μεγάλο βαθμό είμαστε απομονωμένοι και εκφράζουμε αυτή τη στιγμή έναν λόγο που άλλοι άνθρωποι πιθανώς να μην τον δέχονται. Δε σου λέω να κάνεις έκπτωση στις αρχές σου, σε καμιά περίπτωση. Ο κάθε άνθρωπος αυτό που πιστεύει πρέπει να το υποστηρίζει μέχρι... μέχρι αηδίας ως πούμε. Και πολύ καλά κάνεις να κριτικάρεις τον άλφα ή τον βήτα ο οποίος φέρεται ομορτυνιστικά. Αλλού την πάω εγώ την συζήτηση με αυτό που λέω. Δεν έχει να κάνει σε καμιά περίπτωση με τα ζητήματα αυτά που θίγεις κι εσύ και οι υπόλοιποι μέσα σε αυτή τη μπροσούρα.

μάνος : Λες ότι η πάλη των τάξεων υπάρχει και μέσα στα media. Εγώ θα συμφωνήσω. Και συμφωνεί κατά τη γνώμη μου, τώρα όπως το ξανασκεφτήκα, γιατί δεν το χаме δει ακριβώς έτσι, συμφωνεί και η εισήγηση. Εκεί που λεις ως πούμε ότι εκφράζεται το υπάρχον μέσα από τα μμε και εκεί που λεις ότι οι αγώνες κλπ βγαίνουν μέσα από τα μμε με τους ειδικούς, τους διάφορους πνευματικούς ανθρώπους, αριστερούς κλπ, αλλά για να χειραγωγηθεί. Θα συμφωνήσω μαζί σου, με την έννοια ότι η ταξική πάλη, όπως τελοςπάντων την καταλαβαίνει ο καθένας, εμφανίζεται και μέσα στη βουλή. Όπου υπάρχουν και τα διάφορα κόμματα, διάφορες τάσεις, σκάνε τα διάφορα κινήματα που τα λαμβάνουν υπόψη τους όλοι κλπ. Σαν ιδέες σαν αντιλήψεις κλπ υπάρχουν και εκεί μέσα. Το ζήτημα τώρα επιπλέον, που λες να βρεθούμε να γίνουμε πολλοί, το κίνημα κλπ... δεν τίθεται αφοριστικά για ένα κοινωνικό κίνημα, πιθανά με την έννοια ότι για ένα κοινωνικό κίνημα που υπάρχει ήδη... α, αυτοί πήγαν και στους βουλευτές, τέρμα μαχαίρι. Προφανώς όμως και όταν θα απευθυνθείς σε ένα τέτοιο κίνημα ή θα παλέψεις για τη δημιουργία του, θα παλέψεις να μην απευθύνεται σε τέτοιους μηχανισμούς μεσολάβησης, σε τομείς όπως η πολιτική ή η επικοινωνία. Πολύ περισσότερο θα είσαι μαχαίρι στο λόγο σου, σε αυτούς που επικαλούνται μια άλλη κοινωνία, που μιλάνε ενάντια στη μεσολάβηση των πολιτικών και τη μεσολάβηση της επικοινωνίας που είναι κάτι διαφορετικό. Είναι φανερό ότι διαφορετικά πράγματα είναι και διαφορετική στάση θα έχεις σε αυτόν που πρώτη φορά κινητοποιείται, δεν έχει συνολική αντίληψη, που λει εγώ θέλω να κάνω μια απεργία, ποιος με βοηθάει και στην απεργία του βάζεις κι ένα ζήτημα ιδιοκτησίας ως πούμε και τί γίνεται εδώ, για τον πολιτικό τον τάδε ή τον βήτα. Αλλά και σε αυτόν που πάει στον πολιτικό, θα του πεις ότι όχι φίλε, μέχρι εδώ ως πούμε, μην πας σ' αυτόνε.

γιάννης μ : Θέλοντας να συνεχίσω λίγο τη λογική που είπα ότι ουσιαστικά με το ζήτημα της δημοσιοποίησης απευθύνεται -και είναι αλήθεια κατά κάποιον τρόπο- σε έναν πολιτικό ή σε έναν πολιτικάντη ή σε πούμε στο δικηγορικό σύλλογο ή σε κάποιον ισχυρό άντρα ο οποίος έχει επιρροές στις διάφορες εξουσίες, ώστε να καταφέρει να... το θέμα όμως στην πραγματικότητα είναι ότι κινούμαστε σε ένα περιβάλλον συγκεκριμένης δημοκρατίας όπως την εννοούν αυτοί εδώπέρα. Κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, αυτού του καθεστώτος τελοςπάντων. Εκμεταλλευόμαστε τα όριά του, είμαστε δηλαδή περίπου στα όρια της νομιμότητάς του και μερικές φορές τα περνάμε, αλλά δεν ξεκινάμε να αμφισβητήσουμε την ιδιοκτησία η και να την αμφισβητήσουμε σοβαρά, με πράξη. Πάμε δηλαδή μέχρι εκεί που το συγκεκριμένο περιβάλλον κατά κάποιο τρόπο μας επιτρέπει. Από αυτήν την άποψη, όταν επικαλείσαι τον πολιτικό -δηλαδή όταν κάνεις δημόσιο το θέμα και δε ζητάς λαό, αλλά ο πολιτικός είναι ουσιαστικά αυτός που θα δώσει τη λύση στο ζήτημα είτε της φυλάκισης είτε της απεργίας πείνας είτε οτιδήποτε άλλο, ειδικά όταν είσαι σε περιόδους άμυνας- ουσιαστικά επικαλείσαι αυτό το αστικό, την κοινοβουλευτική δημοκρατία και τα όριά της. Δηλαδή όταν πεις στον βενιζέλο ως πούμε - θα πω ένα παράδειγμα λίγο πιο τραβηγμένο - ότι αν σταματήσει η ελευθεροτυπία στη Ελλάδα, όχι η εφημερίδα, αλλά η ελευθερία να τυπώνεις οτιδήποτε θέλεις, όπως ως πούμε συμβαίνει στην Τουρκία, αυτή η κοινοβουλευτική δημοκρατία που τελοςπάντων στηρίζουνε έχουνε κάποια, είτε προσωπείο, είτε προσωπικό